

Andrija
(1888–1958) *Štampar*

A. Štampar

120. obljetnica rođenja

50. obljetnica smrti

60. obljetnica Svjetske zdravstvene organizacije

8. 7. – 5. 9. 2008.

Andrija
(1888–1958) *Štampar*

120. obljetnica rođenja
50. obljetnica smrti
60. obljetnica Svjetske zdravstvene organizacije

Autorica izložbe: **Melina Lučić**; Grafičko oblikovanje: **Borut Benčina** i **Maja Bejdić**;
Digitalizacija: **Ivan Majdak**; Priprema gradiva za izložbu: **Melina Lučić**, **Rajka Bućin**,
Alma Šimunec-Jović, **Branka Kesegić**, **Zvonko Baričević**

Andrija Štampar rođen je 1. rujna 1888. u Brodskom Drenovcu kao drugo dijete Ambrozija i Katarine, rođene Srbljanin. Polazio je osnovne škole u više slavonskih mjesta, gimnaziju završio u Vinkovcima 1906, a studij medicine na Sveučilištu u Beču 1911. Godine 1912. službovao je u Gradskoj bolnici u Karlovcu, a od 1913. do 1916. kao općinski liječnik u Novoj Gradiški. U to se doba oženio Marijom Mešnjak, s kojom je imao petero djece rođene od 1916. do 1922. Prvi svjetski rat dovodi ga u Sisak, gdje je liječnik u 27. domobranskoj pješачkoj pukovniji, potom u zarobljenički logor u Mauthausenu, gdje je premješten po kazni jer je velik broj regruta oslobađao vojne obveze. Vratio se 1918. nakratko na staru dužnost u Novoj Gradiški.

Nakon postavljenja 1918. za zdravstvenoga savjetnika pri Povjereništvu za socijalnu skrb u Zagrebu, u svibnju 1919. imenovan je načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu pri Ministarstvu narodnoga zdravlja u Beogradu. Idućih 12 godina njegova je karijera usko prepletena s iznimnim pomacima u području javnoga zdravstva u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji. Doba je to široke internacionalizacije javnozdravstvenih tema, međunarodne suradnje, brige za zdravstveno i socijalno najugroženije. Štampar je, doduše, svoju socijalno-medicinsku ideologiju izložio još kao bečki student 1911, kad je objavio ciljeve kojima je ostao vjeran cijeloga života, čvrsto uokvirene rečenicom: "Blagodati medicine morale bi biti pristupačne svim ljudima, bez obzira na njihovo ekonomsko stanje". Svojevrsni je pak manifest socijalne medicine ipak zaokružio u polovici 1920-ih: u 10 točaka svoje, odnosno "naše ideologije" vidno je istaknuo misiju liječ-

nika kao narodnoga učitelja i glavno mjesto njegova djelovanja – po njem su to mjesta gdje ljudi žive, naselja, a ne laboratoriji i ordinacije. Osnovao je, pokrenuo, supokrenuo ili imao bitnoga udjela u utemeljenju dvjesto i pedeset higijenskih ustanova – od središnjih poput Centralnoga higijenskoga zavoda u Beogradu i Higijenskoga zavoda sa Školom narodnoga zdravlja u Zagrebu (1927), do 34 dispanzera za tuberkulozu, 18 ambulanti za trahom, 17 školskih poliklinika, 19 bakterioloških stanica, 6 epidemioloških zavoda, mnogobrojnih zavoda i stanica za malariju i druge tropske bolesti, 50 ambulanti za venerične bolesti, 14 ustanova za dojenčad i malu djecu i drugih socijalno-medicinskih ustanova. Godine 1919. je pokrenuo *Glasnik Ministarstva narodnog zdravlja*. Intenzivno je surađivao sa Zdravstvenom organizacijom Lige naroda, poglavito s njezinim Higijenskim odborom, kao i s Rockefellerovom zakladom, koja je zahvaljujući njemu usmjerila u Kraljevinu velika novčana sredstva. To je i omogućilo otvaranje središnjih higijenskih ustanova, slanje stipendista u inozemstvo, posjete inozemnih stručnjaka. Povjerenje inozemnih institucija bilo je povjerenje u Štampara, njegove sposobnosti i poštenje.

No, kako znade biti s ljudima ispred svojega vremena, i kao što mu je prijatelj Maksimilijan Vanka pisao 1939 – "Ovdje Vas [misli na SAD] štiju i dižu na piedestal kojeg zaslužujete dok Vam u domovini tobože važni faktori bacaju klipove pod noge u vremenu kad Vas najviše treba naš dragi mukotrpn narod!" – Štampar si je, gradeći medicinu koja služi narodu i osigurava pravo na zdravlje svakomu čovjeku, bez obzira na imovni i društveni položaj, stvorio oporbu mnogih, poglavito u liječničkim i

ljekarničkim krugovima (kao gospodsku djecu i mahom strance bez kontakta s narodom, liječnike je u Hrvatskoj kritizirao još 1910. u *Poukama o zdravlju*). Prvo je 1930. degradiran na položaj generalnoga inspektora za higijenu pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja, a 1931. je u naponu životne snage umirovljen. Kao nesposoban za službu.

Uspone i padove doživio je i u sveučilišnoj karijeri. Godine 1922. počeo je predavati socijalnu higijenu na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, gdje je te godine postao izvanrednim sveučilišnim profesorom, 1930. izabran je pak za redovitoga profesora higijene i socijalne medicine, no Beograd izbor nije potvrdio sve do 1939.

Štampar se – zacijelo dijelom i uslijed takva tijeka događaja – u 1930-ima okreće međunarodnoj javnozdravstvenoj zajednici, odlazi iz domovine i u nju se samo povremeno vraća. Aktivan otprije u Zdravstvenoj organizaciji Lige naroda, u svibnju 1930. imenovan je članom Higijenskoga odbora. Kao stručnjak Zdravstvene organizacije 1931. kreće najprije u SAD, gdje ga je ugostila Rockefellerova zaklada, a Liga mu povjerila zadaću da prouči rad posebnoga američkoga odbora koji se bavio izdancima za liječničku pomoć. Nakon toga tri puta boravi u Kini: prvi put 1932, kad pomaže kineskoj upravi u suzbijanju zaraza nakon velikih poplava 1931; drugi put potkraj ljeta 1933. (brzo nakon suprugine smrti), kad do kasne jeseni 1934. obilazi velik dio Kine i kao stručnjak za higijenu i obnovu sela predlaže mjere za unaprjeđenje zdravstvenih i higijenskih prilika, pomaže u osmišljavanju socijalnoga i zdravstvenoga programa s kineskim i drugim stranim stručnjacima; treći put, nakon kraćega

boravka u Zagrebu, još jednom obilazi kineske pokrajine 1935. i 1936. U međuvremenu je kao predavač o higijeni i socijalnoj medicini 1932–33. obišao mnoga europska sveučilišta, higijenske zavode i škole narodnoga zdravlja. U polovici 1936, opet na poziv Lige naroda, sudjeluje na sjednicama Higijenskoga odbora u Moskvi, obilazi Lenjingrad, Kavkaz, Gruziju, istočne obale Crnoga mora i Ukrajinu. Generalni tajnik Lige naroda nudi mu u listopadu 1936. položaj eksperta u službi Higijenskoga odbora u Ženevi, što Štampar prihvaća. Tijekom 1936. i 1937. putuje po Europi, proučava higijenske zavode i škole narodnoga zdravlja, bavi se pitanjem zaštite majčinstva i male djece, organizira izložbe, sudjeluje na međunarodnim skupovima. Drugi se put ženi 1937. dugogodišnjom suradnicom, liječnicom Desankom Ristović. Godine 1938. opet putuje u SAD te na poziv Rockefellerove zaklade predaje na više sveučilišta (SAD i Kanada).

U domovini ga najposlije 1939. čeka imenovanje za redovitoga profesora na katedri higijene Medicinskoga fakulteta u Zagrebu, a ubrzo slijedi i izbor za dekana u školskoj godini 1940/1941. Ratne 1941. umirovljen je kao redoviti sveučilišni profesor, u travnju ga ustaška policija zatvara, pa nakratko oslobađa, da bi polovicom lipnja po nalogu Gestapoa bio uhićen i otpravljen u Graz. Nakon kraćega boravka u zatvoru, ondje je u internaciji do 1945.

Godine 1945. vraća se u Zagreb i preuzima dužnost profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu, 1945–1946. rektor je Zagrebačkoga sveučilišta, a 1952–1957. dekan Medicinskoga fakulteta. Škola narodnoga zdravlja postaje sastavnim dijelom Fakulteta 1947, u doba kad je on njezin direktor

(1945–1957). Zaslužan je i za osnutak Više škole za sestre u Zagrebu 1953. te Medicinskoga fakulteta u Rijeci 1955. Istodobno 1947–1958. Štampar predsjedava vodećoj hrvatskoj znanstvenoj i kulturnoj instituciji – Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Za njegova je mandata u njoj utemeljen Institut za higijenu rada (poslije Institut za medicinska istraživanja), posebnu je brigu posvetio njezinim izdanjima, a potaknuo je uređenje institutâ u Zadru, Rovinju, Dubrovniku. Bio je dopisni član ljubljanske Akademije znanosti in umetnosti (od 1947) te pravi član beogradske Srpske akademije nauka (od 1948).

U razdoblju nakon Drugoga svjetskoga rata iznimno je vrijedan Štamparov rad na području međunarodne zdravstvene suradnje. Bio je jedan od najistaknutijih sudionika u nastojanjima da se borba za zdravlje u svijetu poveže i ujedini. Od 1945. radi na osnivanju Svjetske zdravstvene organizacije. Njegov suradnik i nasljednik na katedri u Zagrebu Branko Kesić napisat će: “Otac svjetske zdravstvene organizacije, tako su Štampara zvali u Kopenhagenu, u Ženevi, u Manili, u svakom mjestu gdje je djelovala Svjetska zdravstvena organizacija. Svugdje su ga znali.” Na konferenciji Ujedinjenih naroda u Londonu na početku 1946. izabran je za prvoga potpredsjednika Ekonomskoga i socijalnoga vijeća. Tada postaje i članom Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije, odbora koji je sačinio nacrt ustava, prihvaćen na međunarodnoj zdravstvenoj konferenciji u New Yorku u srpnju 1946. Tada Štampar dolazi na čelo Interimne komisije, koja je u stvari bila Svjetska zdravstvena organizacija do njezina formalnoga utemeljenja, odnosno do ratifika-

cije Ustava Svjetske zdravstvene organizacije u travnju 1948. u New Yorku. U lipnju i srpnju 1948. Štampar je predsjednik Prve svjetske zdravstvene skupštine u Ženevi. Dvije godine djelovanja Interimne komisije sa Štamparom na čelu bile su osobito značajne za međunarodno zdravstvo. Komisija je riješila velike krize, poput epidemije kolere u Egiptu, uspostavila je suradnju na području zdravstva, poglavito u pomaganju ekonomski slabije razvijenih. Štampar je i idućih godina, kao službeni delegat Jugoslavije, sudjelovao na zasjedanjima Svjetske zdravstvene organizacije. Na njegov je poticaj pri njoj 1951. osnovan Komitet za medicinsku edukaciju, sudjelovao je u reorganizaciji Medicinskoga fakulteta u Afganistanu 1955, vodio seminare u Egiptu i Sudanu 1956, sudjelovao u osnivanju Medicinskoga fakulteta u Etiopiji 1957. Najveće međunarodno priznanje za zasluge na polju socijalne medicine dobio je 1955, kada mu je na Osmom redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Mexicu dodijeljena nagrada Léon Bernard, najveće međunarodno priznanje za zasluge na polju javnoga zdravstva.

Umro je u Zagrebu 26. lipnja 1958.

Izložba kojom Hrvatski državni arhiv daje prinos trima obljetnicama – rođenja i smrti Andrije Štampara te utemeljenja Svjetske zdravstvene organizacije – nastala je poglavito na temelju gradiva iz arhivskoga osobnoga fonda Andrije Štampara u Hrvatskom državnom arhivu. Osobni arhivski fondovi razmjerno su malen segment u ukupnoj količini arhivskoga gradiva što ga arhivi čuvaju, no zanimljiv i vrijedan izvor za različita istraživanja. Fondovi znamenitih osoba iz prirodnih i tehničkih znanosti općenito nisu brojni, a ostavština je liječnika u Hrvatskoj samo 36. Štamparov osobni arhivski fond jedna je od opsežnijih i zaokruženijih liječničkih ostavština, gotovo ogleđna po zastupljenosti dokumentacije kakvu se inače očekuje u osobnim arhivskim fondovima. U njemu nije teško prepoznati tri dominantne cjeline, koje se – svjedočeći na različit način uglavnom o istomu – vrlo dobro dopunjuju i osvjetljuju zaslužnikov lik i djelo. To su korespondencija, dnevници i fotografije. Najzastupljenije je razdoblje 1930-ih, dok su rad na izgradnji higijenske službe prije toga doba, kao i razdoblje Drugoga svjetskoga rata i poraća slabije dokumentirani. Stoga ovdje i zahvala Školi narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, ravnateljici prof. dr. sc. Jadranki Božikov, kao i prof. Almi Šimunec-Jović, na materijalima ustupljenima za izložbu. Hvala i dr. sc. Željku Dugcu iz Odsjeka za povijest medicinskih znanosti Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU te dr. sc. Stani Vukovac iz Slavenskoga Broda na raznolikoj pomoći pri upoznavanju poprilično “složenoga” Štampara, kao i prof. dr. sc. Stelli Fatović-Ferenčić na susretljivosti pri služenju knjižnicom spomenutoga odsjeka. Kolegi Marijanu Bosnaru hvala na prijevodima s engleskoga.

120 godina od rođenja, 50 godina od smrti, 60 godina od nastanka Svjetske zdravstvene organizacije. 70 godina života što poziva na literarno fabuliranje. Život nimalo jednoličan. Veliki uspjesi u izgradnji javnozdravstvene službe u Jugoslaviji 1920-ih. Pad 1931. Okretanje međunarodnim javnozdravstvenim krugovima 1930-ih. Putovanja, žar pri p(r)oučavanju i podizanju zdravstvenih prilika, poglavito u Kini. Zatišje, odsutnost, internacija za Drugoga rata. Uspon nakon 1945. Rad na više kolosijeka – 1946. Štampar je istodobno direktor Škole narodnoga zdravlja, profesor na Medicinskom fakultetu, rektor Sveučilišta, potpredsjednik Ekonomskoga i socijalnoga vijeća Ujedinjenih naroda, član Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije, predsjednik Interimne komisije, godinu poslije i predsjednik JAZU. Može li se tomu što dodati?!

Pisma, dnevnički zapisci i fotografije svjedoče o čovjeku goleme radne energije, iznimno predanog poslu, discipliniranom, beskompromisnom, pedantnom, upornom i nadasve skromnom, osjetljivom na život i rad u neljudskim uvjetima, na nepravdu i nepoštenje. Možda bolje od sviju koji su o njemu govorili i pisali, neka sam rekne koju o sebi: “[...] kad sam putovao sada za sjever onda su japanski vojnici došli da i moju prtljagu pregledaju; ja sam ih odmah najenergičnije odbio i oni su se udaljili, ali što mi to vrijedi kad su Kinezi kao janjad pustili da se njihova prtljaga u njihovoj rođenoj zemlji pregledava od japanskih vojnika; kako ću da prođem mirno pored sela, kad vidim kako su zelenaši u zadnjoj samo godini bud zašto oteli tolike njive seljačkoj sirotinji, koja ih sada obrađuje kao nadničar; naravno da zdravstveni stručnjaci kažu, da se to mene ne tiče;

oni misle da su bakterije najglavnije pitanje; a meni dođe da onda razbijem sve laboratorije; eto ja sam po mojoj duševnoj konstituciji sasvim nepodesan da posmatram ove tragedije i moralno rasulo. Na moju nesreću uvijek gledam dalje od mikroskopa; [...].” (Iz pisma supruzi u siječnju 1935).

TEMELJNI IZVORI I LITERATURA

- HR HDA 831. Andrija Štampar
HR HDA 141. Zagrebačka oblast
HR HDA 517. Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja
HR HDA 259. Redarstvena oblast za grad Zagreb
HR HDA 1684. Zbirka razglednica
Škola narodnog zdravlja “Andrija Štampar” (fotografije i umjetnički radovi)
- Liječnički vjesnik (Zagreb). 1921–1925.*
Glasnik Ministarstva narodnog zdravlja (Beograd). 1923.
Grmek, M. D. O životu i djelima Andrije Štampara. *Zdravstvene novine (Zagreb)*. 11, 1(1958), str. 57–67.
Grmek, M. D. *U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara*. Zagreb : Škola narodnog zdravlja “Andrija Štampar”. Medicinski fakultet u Zagrebu, 1966.
Dugac, Ž. *Protiv bolesti i neznanja: Rockefellerova fondacija u međuratnoj Jugoslaviji*. Zagreb : Srednja Europa, 2005.
Dugac, Ž. Zbor liječnika Hrvatske, Andrija Štampar i javnozdravstvena politika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevini Jugoslaviji). *Liječnički vjesnik (Zagreb)*. 127, 5/6(2005), str. 151–157.
Balen, I., Vukovac, S. *Andrija Štampar. Knjiga I. Mladost Andrije Štampara (1888.–1919.)*. Slavonski Brod : Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Opća bolnica “Dr. Josip Benčević” Slavonski Brod, 2006.

Andrija Štampar

Uvod u sliku

Pitanje narodnog zdravlja ne može se rješavati naredbama, odzgora, nego poučavanjem i ljubavi.

Štampar oko 1900. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štampar 1900-ih. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štampar oko 1900. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

1888. Rođenje 1. rujna u Brodskom Drenovcu.
1894-1911. Školovanje. Polazio je osnovne škole u više slavonskih mjesta, gimnaziju završio u Vukovcima 1906. u studij medicine na Sveučilištu u Beču 1911.

1912-1916. Liječnik Gradske bolnice u Karlovcu (1912) pa općinski liječnik u Novoj Gradiski (1913-1906, u razdoblju i 1908).

1916-1917. Mobilizacija u srpnju: liječnik u 27 domobranskoj pješadijskoj pukovniji sa sjedištem u Šišku pa liječnik zarobljeničkog logora u Mauthausenu.

1918. Postavljenje za zdravstvenoga savjetnika pri Povjerenstvu za socijalnu skrb u Zagrebu.

1919. Imenovanje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu pri Ministarstvu narodnoga zdravlja u Beogradu.
Povratnik izgnanije mreže više od 250 higijenskih ustanova. Od središnjih ustanova izgrađenih u njegovo vrijeme najvažnije su Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod sa Školom narodnoga zdravlja u Zagrebu.

1922. Predavač socijalne higijene na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Irvanredni sveučilišni profesor od 30. listopada.

1930. Član Higijenskog odbora Zdravstvene organizacije Lige naroda.
Degradiran na položaj generalnoga inspektora za higijenu pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja.

1931. Unimovljenje kraljevim ukazom od 20. svibnja (razlog umirovljenja - neспособnost za službu).

Izbor za redovitoga profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (Beograd nije potvrdio izbor do 1939).

Ekspert Zdravstvene organizacije Lige naroda.
Gost Rockefellerove zaklade u SAD-u.

1932-1938. Tri puta boravi u Kini. Pomaže u suzbijanju zaraza nakon velikih poplava 1931, predlaže mjere za unaprijeđenje zdravstvenih i higijenskih prilika, pomaže u osmišljavanju socijalnoga i zdravstvenoga programa kineskih provincija.

Kao predavač u higijeni i socijalnoj medicini na selu obilazi mnoga europska sveučilišta, higijenske zavode i škole narodnoga zdravlja.

U polovici 1936. sudjeluje na sjednicama Higijenskoga odbora Lige naroda u Moskvi te obilazi i druge krajeve u SSSR.
Godine 1938. opet putuje u SAD na poziv Rockefellerove zaklade, predaje na više sveučilišta (SAD i Kanada).

1939-1941. Redoviti profesor Sveučilišta u Zagrebu (1939). Izbor za dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu u školskoj godini 1940/1941.

Godine 1941. umirovljen kao redoviti sveučilišni profesor, uhićen i otpremljen u Graz gdje je bio u internaciji do 1945.

1945. Preuzimanje dužnosti profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu te direktora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu (do 1957).

Rektor Zagrebačkoga sveučilišta (do 1946).

1946. Siječanj-veljača: na konferenciji Ujedinjenih naroda u Londonu izbor za prvoga potpredsjednika Ekonomskog i socijalnoga vijeća Ujedinjenih naroda i člana Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije.

Lipanj-srpanj: međunarodna zdravstvena konferencija u New Yorku prihvaća nacrt Ustava Svjetske zdravstvene organizacije osiguran od Pripremnoga odbora. Štampar na čelu Interimne komisije koja je imala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije do ratifikacije Ustava.

1947. Pravi član JAZU i njezin predsjednik (do 1958).

1948. U travnju od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificiran Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i sazvana Prva svjetska zdravstvena skupština u Ženevi od 24. lipnja do 24. srpnja. Za predsjednika skupštine izabran Štampar.

1952. Dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (do 1957).

1955. Nagrada Léon Bernard na Osmom redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Méxicu.

1958. Smrt 26. lipnja u Zagrebu.

Marija Štampar, rođ. Meljak, Štamparova supruga od 1911. do opejine smrti 1935. Imali su petoro djece.

Iz knjižice Balen, L. Valovcu, S. Andrija Štampar, Knjižica I. Mikšar Andrije Štampara (1888-1939). Slavonski brod, 2006. Str. 73.

Štampar 1940-ih. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štampar sedemdesetima. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štampar oko 1935. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štampar 1956. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štamparova radna soba u obiteljskoj kući u Zagrebu, Covid 2. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Zagreb, oko 1935. Štampar i djetima nakon njegovine smrti. Slijeva nadesno: Božiljka (1921-2005), Slobodan (1908-1980), Ljiljana (1917-1984), Božo (1920-1977), Zora (1925). [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Zagreb, oko 1948. Štampar i Desankom, rođ. Rišović, suprugom od 1932 do njegove smrti 1958. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Oslo 1936. Štampar i supruga Desanka u posjeti. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Zagreb, 28. lipnja 1958. Štamparov govor na zagrebačkome Mitingu. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

Štamparov govor na zagrebačkome Mitingu. [na slika 831. Andrija Štampar.](#)

1888.

Rođenje 1. rujna u Brodskom Drenovcu.

1894–1911.

Školovanje. Polazio je osnovne škole u više slavonskih mjesta, gimnaziju završio u Vinokovcima 1906, a studij medicine na Sveučilištu u Beču 1911.

1912–1916.

Liječnik Gradske bolnice u Karlovcu (1912) pa općinski liječnik u Novoj Gradiški (1913–1916, a nakratko i 1918).

1916–1917.

Mobilizacija u srpnju: liječnik u 27. domobranskoj pješačkoj pukovniji sa sjedištem u Sisku pa liječnik zarobljeničkog logora u Mauthausenu.

1918.

Postavljenje za zdravstvenoga savjetnika pri Povjereništvu za socijalnu skrb u Zagrebu.

1919.

Imenovanje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu pri Ministarstvu narodnoga zdravlja u Beogradu.

Početak izgradnje mreže više od 250 higijenskih ustanova. Od središnjih ustanova izgrađenih u njegovo vrijeme najvažnije su Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod sa Školom narodnoga zdravlja u Zagrebu.

1922.

Predavač socijalne higijene na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Izvanredni sveučilišni profesor od 30. listopada.

1930.

Član Higijenskog odbora Zdravstvene organizacije Lige naroda.

Degradiran na položaj generalnoga inspektora za higijenu pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja.

1931.

Umirovljenje kraljevim ukazom od 20. svibnja (razlog umirovljenja – nesposobnost za službu).

Izbor za redovitoga profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (Beograd nije potvrdio izbor do 1939).

Ekspert Zdravstvene organizacije Lige naroda.

Gost Rockefellerove zaklade u SAD-u.

1932–1938.

Tri puta boravi u Kini. Pomaže u suzbijanju zaraza nakon velikih poplava 1931, predlaže mjere za unaprjeđenje zdravstvenih i higijenskih prilika, pomaže u osmišljavanju socijalnoga i zdravstvenoga programa kineskih provincija.

Kao predavač o higijeni i socijalnoj medicini na selu obilazi mnoga europska sveučilišta, higijenske zavode i škole narodnoga zdravlja.

U polovici 1936. sudjeluje na sjednicama Higijenskoga odbora Lige naroda u Moskvi te obilazi i druge krajeve u SSSR.

Godine 1938. opet putuje u SAD na poziv Rockefellerove zaklade, predaje na više sveučilišta (SAD i Kanada).

1939–1941.

Redoviti profesor Sveučilišta u Zagrebu (1939). Izbor za dekana Medicinskoga fakulteta u Zagrebu u školskoj godini 1940/1941.

Godine 1941. umirovljen kao redoviti sveučilišni profesor, uhićen i otpravljen u Graz gdje je bio u internaciji do 1945.

1945.

Preuzimanje dužnosti profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu te direktora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu (do 1957).

Rektor Zagrebačkog sveučilišta (do 1946).

1946.

Siječanj–veljača: na konferenciji Ujedinjenih naroda u Londonu izbor za prvoga potpredsjednika Ekonomskoga i socijalnoga vijeća Ujedinjenih naroda i člana Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije.

Lipanj–srpanj: međunarodna zdravstvena konferencija u New Yorku prihvaća nacrt Ustava Svjetske zdravstvene organizacije sačinjen od Pripremnoga odbora. Štampar na čelu Interimne komisije koja je imala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije do ratifikacije Ustava.

1947.

Pravi član JAZU i njezin predsjednik (do 1958).

1948.

U travnju od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificiran Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i sazvana Prva svjetska zdravstvena skupština u Ženevi od 24. lipnja do 24. srpnja. Za predsjednika skupštine izabran Štampar.

1952.

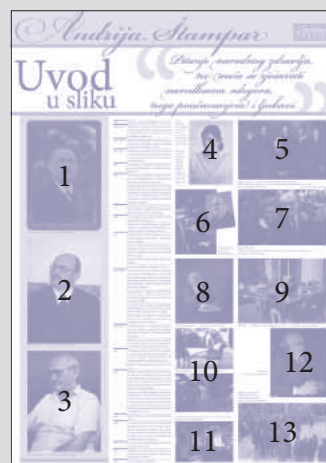
Dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (do 1957).

1955.

Nagrada Léon Bernard na Osmom redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Méxicu.

1958.

Smrt 26. lipnja u Zagrebu.

- 1) Štampar oko 1910.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Štampar 1920-ih.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Štampar oko 1950.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Marija Štampar, rođ. Mešnjak, Štamparova supruga od 1912. do njezine smrti 1933. Imali su petero djece.
Iz knjige Balen, I., Vukovac, S. *Andrija Štampar. Knjiga I. Mladost Andrije Štampara (1888.–1919.)*. Slavonski brod, 2006. Str. 73.
- 5) Zagreb, oko 1933.
Štampar s djecom nakon suprugine smrti. Slijeva nadesno: Bosiljka (1921–2005), Slobodan (1916–1980), Ljerka (1917–1984), Boris (1920–1977), Zora (1922).
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Štampar 1940-ih.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Zagreb, oko 1948.
Štampar s Desankom, rođ. Ristović, suprugom od 1937. do njegove smrti 1958.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Štampar neobvezno.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 9) Oko 1950.
Štampar i supruga Desanka u posjetu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 10) Štampar oko 1955.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 11) Štamparova radna soba u obiteljskoj kući u Zagrebu, Gvozd 7.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 12) Štampar 1956.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 13) Zagreb, 28. lipnja 1958.
Štamparov sprovod na zagrebačkom Mirogoju.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

1888.

Rođenje 1. rujna u Brodskom Drenovcu. Drugo dijete Ambrozija i Katarine Štampar, rođene Srbljanin.

1894.

Polazak u osnovnu školu: Drenovac (prvi i dio drugoga razreda), Vrbica (završetak drugoga razreda), Mrzović (treći i četvrti razred).

1898.

Kraljevska velika gimnazija u Vinkovcima (do 1906).

1901.

Prvo objavljivanje *Narodnih pitalica u Pobratimu*, zabavno-poučnom listu za odrasliju mladež.

1906.

Studij medicine na Sveučilištu u Beču (završen 1911).

Blagodati medicine morale bi biti pristupačne svim ljudima, bez obzira na njihovo ekonomsko stanje. U programatskom članku što ga je Štampar napisao još kao student medicine u Beču, izložio je svoju socijalno-medicinsku ideologiju i ciljeve kojima je ostao vjeran cijeloga života. Njegovi konkretni ciljevi bili su:

- skraćivanje radnoga vremena,
- higijensko uređenje tvornica (državni nadzor nad tvornicama, briga za ventilaciju itd.),
- briga za majku i dijete, osiguranje plaćenoga roditeljskoga dopusta,
- higijensko uređenje stanova, drugačija gradnja seoskih kuća,
- suzbijanje socijalnih bolesti kao što su tuberkuloza, alkoholizam i spolne bolesti, uređenje dispanzera, besplatno liječenje, zakoni protiv alkoholnih pića,
- popularizacija medicine (zahtjeve socijalne medicine može uspješno provesti samo država ili društvo uz pomoć svih pojedinaca).

Štampar, A. Socijalna medicina. *Zora*. 3(1911), str. 126–131.

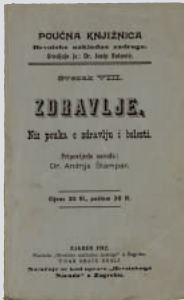
- 1) Godina 1964. Štamparova rodna kuća u Brodskom Drenovcu. Iz fundusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 2) Oko 1930. Štamparovi roditelji Ambroz i Katarina, rođena Srbljanin. Iz fundusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 3) Oko 1900. Štampar s najstarijom sestrom Jelisavom (desno) i srednjom Vjekoslavom (lijevo). Treća, najmlađa sestra zvala se Marija. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Vinkovci, 29. lipnja 1899. Svjedodžba A. Štampara, učenika prvoga razreda Kr. velike gimnazije u Vinkovcima. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Beč, 8. lipnja 1907. Potvrda o položenom kolokviju iz kemije u ljetnom semestru školske godine 1906/1907. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Beč, 1906–1911. Štamparov indeks s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Beču. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Beč, 1910/1911. Potpis prof. dr. Ludwiga Telekyja – jednoga od Štamparovih uzora – uz kolegij iz socijalne medicine u Štamparovom indeksu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Zagreb, 28. rujna 1911. Štampar poučava. *Hrvatski narod* (Zagreb). 20, 39(1911), str. 1–2. HR HDA 831. Andrija Štampar.

Andrija Štampar

1912-1918 Povratak iz Beča i Prvi svjetski rat

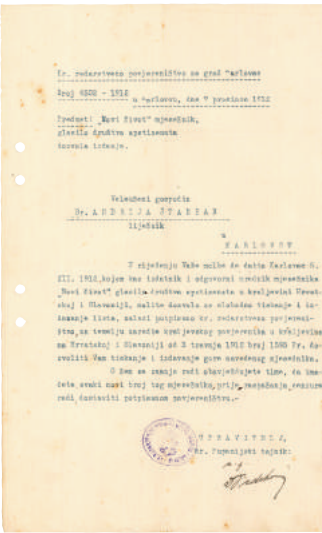
Gdje je nečisto,
za kužne
klice je
podesno mjesto!

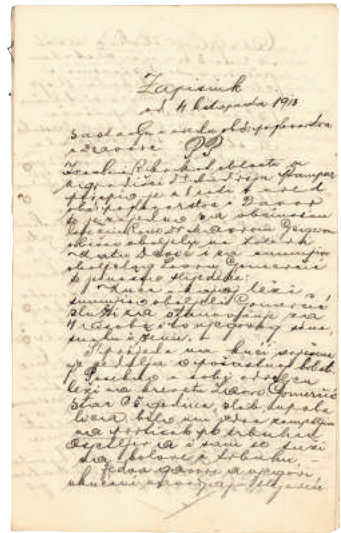
POPUČNA KNJIZNICA
ZAGREB
ZUBAVLJE.
Ma praka e sčuvaju i bliziti
Štampar Andrija
Cipar 20 št. putina 10 št.

Štampar počivao o kosački. U Štamparova knjižnica Zadar. Na posudu o kosački i bolnici Zagreb. Hrvatska nakladna zadruga. 1914. Str. 57. na str. 89. Andrija Štampar.

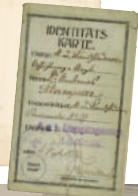
- 1912. Sekundarni liječnički Gradске bolnice u Karlovcu. Član Zbora liječnika Hrvatske. Zemaljski Marijom Meteljak.
- 1913-1916. Općinski liječnik u Novoj Gradskoj Pomoćni liječnik u tamnoj bolnici Crvenoga križa.
- 1916. Mobilizacija u armiju: liječnik u 22. domobranskoj pješakačkoj pukovniji sa sjedištem u Sisku. Rodenje sina Slobodana.
- 1917. Premještanje u kazni - veliki broj tegovina odlože dao vojne obveze - za liječnika zarobljeničkog logora u Maubuissonu. Rodenje kćeri Ikerke.
- 1918. Dana 5. studenoga povratak na staro službeno općinskoga liječnika u Novoj Gradskoj.

Karlovec, 7. prosinca 1912. Kao redovitega povjerenika za grad Karlovac daje dopuštenje Štamparu, kao izdatički i uslužbu, za tuđu obovru časovna Nov čine, glavnice Dvornice općinostima u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. na str. 89. Andrija Štampar.

Nova Gradiska, 4. listopada 1913. Zapišnik općinskoga liječnika Mare Grigorić i A. Štampar, kao izdatički Kr. kotarske oblasti u Novoj Gradskoj o obilasku oboljelih od kolere u Dvorcu. na str. 89. Andrija Štampar.

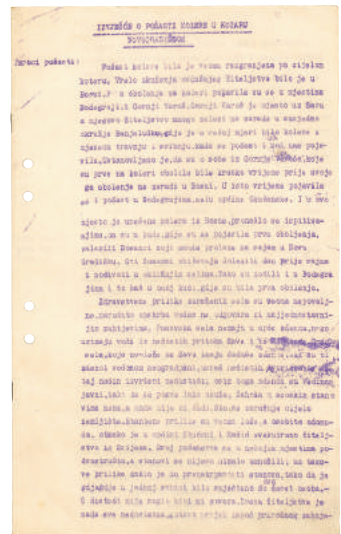
Mauthausen, 4. rujna 1917. Štamparova identifikacijska kartica iz ratnoga zarobljeničkog logora u Mauthausenu. na str. 89. Andrija Štampar.

Karlovec, 1918. A. Štampar u Hrvatskoj sa Peti prednakiški i drugi brojni sokolski saradnici. na str. 89. Andrija Štampar.

Štampar u Sisku II u Novoj Gradskoj (1914-1918). na str. 89. Andrija Štampar.

Štamparovo izvješće o posjeti kolere u Novogradiskome kotaru. na str. 89. Andrija Štampar.

PANO 3

1912.

Sekundarni liječnik Gradske bolnice u Karlovcu.

Član Zbora liječnika Hrvatske.

Ženidba s Marijom Mešnjak.

1913–1916.

Općinski liječnik u Novoj Gradiški. Pomoćni liječnik u tamošnjoj Bolnici Crvenoga križa.

1916.

Mobilizacija u srpnju: liječnik u 27. domobranskoj pješačkoj pukovniji sa sjedištem u Sisku.

Rođenje sina Slobodana.

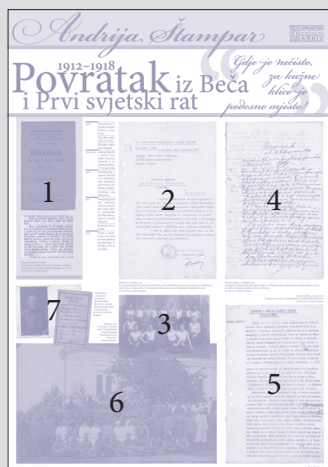
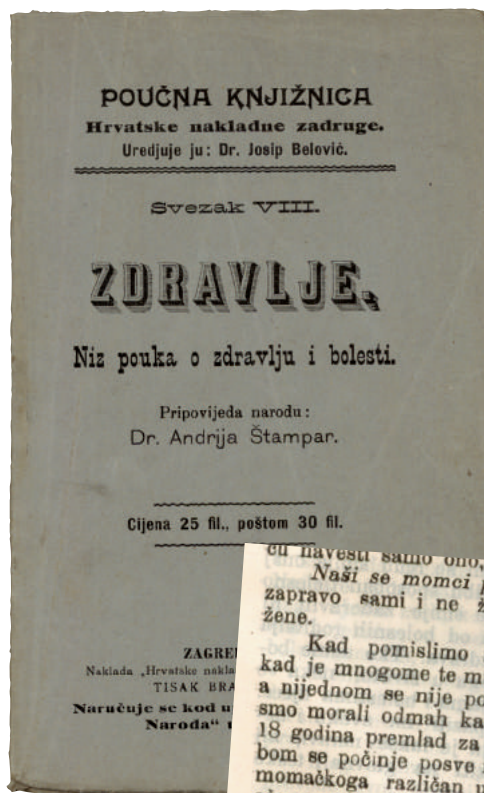
1917.

Premještaj po kazni – velik broj regruta oslobođao vojne obveze – za liječnika zarobljeničkog logora u Mauthausenu.

Rođenje kćeri Ljerke.

1918.

Dana 5. studenoga povratak na staru dužnost općinskoga liječnika u Novoj Gradiški.

- 1) Štampar poučava o ženidbi. Iz Štamparove knjižice *Zdravlje. Niz pouka o zdravlju i bolesti*. Zagreb : Hrvatska nakladna zadruga, 1912. Str. 57. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Karlovac, 7. prosinca 1912. Kr. redarstveno povjereništvo za grad Karlovac daje dopuštenje Štamparu, kao izdavaču i uredniku, za tisak i objavu časopisa *Novi život*, glasila Društva apstinenata u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Karlovac, 1912. A. Štampar i Hrvatski sokol. Peti prednjački tečaj Hrvatskoga sokolskoga saveza. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Nova Gradiška, 4. listopada 1913. Zapisnik općinskoga liječnika Mavre Geigera i A. Štampara, kao izaslanika Kr. kotarske oblasti u Novoj Gradiški o obilasku oboljelih od kolere u Davoru. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Nova Gradiška, 30. rujna 1915. Štamparovo izvješće o pošasti kolere u Novogradiškome kotaru. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Štampar u Sisku ili u Novoj Gradiški (1914–1916). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Mauthausen, 1. rujna 1917. Štamparova identifikacijska iskaznica iz ratnoga zarobljeničkoga logora u Mauthausenu. HR HDA 831. Andrija Štampar.

Andrija Štampar

1918–1931 Izgradnja higijenske službe u Jugoslaviji

Brza pomoć,
dvostruka je
pomoć!

Štampar je započeo s radom u novoosnovanom Ministarstvu narodnog zdravlja 28. svibnja 1919. kao načelnik Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu. Na tom je položaju imao velik utjecaj na oblikovanje javne zdravstvene politike nove države. Započeo je graditi posve novi zdravstveni sustav, koji će postati uzorom brojnim europskim zdravstvenim administracijama.

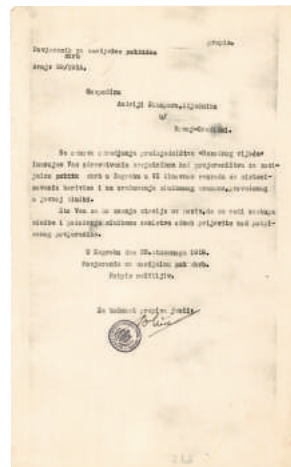
U dezolantnim prilikama, u kojima se onda nalazila mlada, jedva formirana država iz najheterogenijih područja, porušena i još više osiromašena u toku balkanskih ratova i Prvoga svjetskoga rata, sa bezbroj zaraznih bolesti i epidemija [...] sa svim mogućim socijalnim bolestima koje se u našim krajevima mogla pojaviti: endemijska malarija, lusa, pigjavac, trahom, tuberkuloza, s katastrofalnim mortalitetom dječijadi [...]. Štamparov je odjel imao pune ruke posla. Citavom svojom golemom mladenačkom energijom i čudnom sposobnošću uočavanja najbitnijih momenata u veoma zamršenoj epidemiološkoj i socijalno-medicinskoj situaciji počinje Štampar [...].

Bez odgovarajućih ustanova, a pogotovo bez stručnih kadrova, svatko drugi bio bi digao ruke, samo Štampar ne. Najprije osposobljuje već postojeće rijetke bakteriološke stanice, otvara nove, a uz njih kao najprije organizira epidemiološku službu. Neki prvi epidemiološki instituti [...] otvaraju prve dispansere za dječijadu i malu dječju, pa školske poliklinike. Najveću pažnju poklanja suzbijanju teških socijalnih bolesti [...] tuberkuloze, malarije, endemijskog lusa, pigjavca, trahoma. U Zagrebu se otvara prvi antibuberkulozni dispanser, u Trogiru Institut za ispitivanje i suzbijanje malarije, u Skoplju Tropski institut itd. [...] To nisu ipak bile, kako se često misli, neke luksuzne, imaginarne higijenske ustanove koje nisu imale kontakta s bolesnicima i nisu se brinule o njihovom osuđivanju. Naprotiv, stotine tisuća i milijuni bolesnika prolazili su kroz ambulante i dispansere naših tzv. higijenskih ustanova, pa su se ove ustanove samo u toliko razlikovale od zdravstvenih ustanova izvan ovog tipa, što su one tražile bolesnika, pronalazile uzroke bolesti, naročito masovnih socijalnih, i što su omogućavale liječenje i onima koji nisu mogli zdravlje kupiti. Prema tome Štamparova higijenska služba bila je najidealnije objedinjavanje kurative i preventivne.

E. Nežić o Štamparu. U knjige Grmek, M. D. U borbi za narodno zdravlje. Izabrani članci Andrije Štampara. Zagreb, 1966. Str. 27–28.

Beograd, 28. svibnja 1919.
Štamparovo postavljenje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu u Ministarstvu narodnog zdravlja u Beogradu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 25. studenoga 1918.
Štamparovo imenovanje zdravstvenim savjetnikom Povjerenstva za socijalnu službu u Zagrebu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

1918. Postavljenje 25. studenoga za zdravstvenoga savjetnika pri Povjerenstvu za socijalnu službu u Zagrebu.

1919. Potpredsjednik Zbora liječnika Hrvatske.

Prvi put na međunarodnome skupu: Kongres interturalnih naroda za socijalnu higijenu u Parizu (predavanje o zaštiti djece u Kraljevstvu SHS).
28. svibnja imenovanje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu pri Ministarstvu narodnog zdravlja u Beogradu.

Pokretanje Glasnika Ministarstva narodnog zdravlja i uređenje prvih godina izlaska.

Poletki izgradnje stotak više od 150 higijenskih ustanova. Od središnjih ustanova izgrađenih u njegovo vrijeme najvažnije su Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod za Školsko narodnog zdravlja u Zagrebu.

1920. Rođenje sina Borisa.
1921. Rođenje kćeri Božilke.

1921. Rođenje kćeri Zore.
1923. Istupio iz Zbora liječnika Hrvatske.

1927. Otvorene škole narodnog zdravlja u Zagrebu.

1930. Dugotrajna na položaj generalnoga inspektora za higijenu pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja.

1931. Umirovljenje kraljevim ukazom od 20. svibnja (razlog umirovljenja – neposobnost za službu).

1918. godine postavljen načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu u Ministarstvu narodnog zdravlja u Beogradu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 4. travnja 1920.
Zapisnik o godišnjem izvješću zajednice Obilane skupštine Zagrebačke oblasti.
S. Radić, predsjednik Obilasnog odbora, o Štamparu.
HR IMA 141, Zagrebačka oblast, kat. 1.

1919. godine postavljen potpredsjednikom Zbora liječnika Hrvatske u Zagrebu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

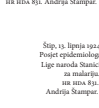
Zagreb, 21. travnja 1927.
Zapisnik o godišnjem izvješću zajednice Obilane skupštine Zagrebačke oblasti. S. Radić, predsjednik Obilasnog odbora, o Štamparu.
HR IMA 141, Zagrebačka oblast, kat. 1.

1920. godine postavljen načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu u Ministarstvu narodnog zdravlja u Beogradu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 27. prosinca 1920.
Zapisnik o godišnjem izvješću zajednice Obilane skupštine Zagrebačke oblasti. Vladimir Čouk, veliki liječnik, pohvaljuje Ministarstvo narodnog zdravlja odnosno Štampara.
HR IMA 141, Zagrebačka oblast, kat. 1.

1919-20.
Zdravstvena stanica (Sanctuary).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Sljep. 19. lipnja 1914.
Portret epidemiologa Lige naroda Stjepana Radića.
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Godina 1918.
Štampar u dvorloznom zdravstvenom ustanovi. Iz fondusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Dvorište liječnice u Stencu, oporavilište za djecu (dovršeno 1919).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Higijenski odbor Zdravstvene organizacije Lige naroda, pod vodstvom Ludwika W. Rajchmanna, poljskoga bakteriologa, postao je nakon Prvoga svjetskoga rata institucija povezana s brojnim nacionalnim zajednicama, počela je edukaciju i istraživanja te razvijala opsežnu javnozdravstvenu djelatnost u vezi sa zaraznim bolestima, zdravstvenim prosvjetičarstvom, medicinskom standardizacijom, prometom opijumom i drugim drogama, pomoći područjima zahvaćenim katastrofama, izbjeglicama i vojnim zarobljenicima i dr. Tijekom 1920-ih i 1930-ih Liga naroda organizirala je brojne programe, međunarodne konferencije i sastanke direktora europskih higijenskih škola. Jedan od sastanaka održan je u Zagrebu 1927. prilikom otvaranja Higijenskih zavoda sa Školom narodnog zdravlja. Zdravstvena će organizacija Lige naroda prema kraju 1930-ih polako izgubiti poziciju koju je imala do tada, a nakon Drugoga svjetskoga rata naslijedit će ju Svjetska zdravstvena organizacija osnovana 1948.

Dvorište liječnice u Stencu, oporavilište za djecu (dovršeno 1919).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

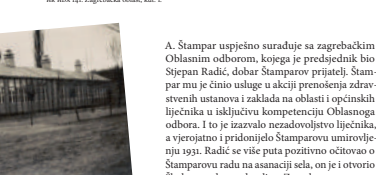
Zdravstvena stanica Vojnić.
HR IMA 89, Andrija Štampar.

1919. godine postavljen potpredsjednikom Zbora liječnika Hrvatske u Zagrebu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 21. travnja 1927.
Zapisnik o godišnjem izvješću zajednice Obilane skupštine Zagrebačke oblasti. S. Radić, predsjednik Obilasnog odbora, o Štamparu.
HR IMA 141, Zagrebačka oblast, kat. 1.

1920. godine postavljen načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu u Ministarstvu narodnog zdravlja u Beogradu (prepis).
HR IMA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 27. prosinca 1920.
Zapisnik o godišnjem izvješću zajednice Obilane skupštine Zagrebačke oblasti. Vladimir Čouk, veliki liječnik, pohvaljuje Ministarstvo narodnog zdravlja odnosno Štampara.
HR IMA 141, Zagrebačka oblast, kat. 1.

Zdravstvena stanica Vojnić.
HR IMA 89, Andrija Štampar.

A. Štampar uspješno surađuje sa zagrebačkim Obilasnim odborom, kojega je predsjednik bio Stjepan Radić, dobar Štamparov prijatelj. Štampar mu je činio usluge u akciji prenošenja zdravstvenih ustanova i zaklada na oblasti i općinskih liječnika u isključivu kompetenciju Obilasnoga odbora. I to je izazvalo nezadovoljstvo liječnika, a vjerojatno i pridonio Štamparovu umirovljenju 1931. Radić se više puta pozitivno očitovao o Štamparovu radu na asanaciji sela, on je i otvorio Školu narodnog zdravlja u Zagrebu 1927.

- 1) Beograd, 28. svibnja 1919. Štamparovo postavljenje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu u Ministarstvu narodnoga zdravlja u Beogradu (prijepis). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Zagreb, 25. studenoga 1918. Štamparovo imenovanje zdravstvenim savjetnikom Povjereništva za socijalnu skrb u Zagrebu (prijepis). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) 1920-e Zdravstvena stanica (Sandžak?). HR HDA 831. Andrija Štampar.

- 4) Štip, 13. lipnja 1924. Posjet epidemiologa Lige naroda Stanici za malariju. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Godina 1928. Štampar s direktorima zdravstvenih ustanova. Iz fundusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 6) Državno lječilište u Strmcu, oporavište za djecu (dovršeno 1929). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Zdravstvena stanica Vojnić. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Zagreb, 4. travnja 1927. Zapisnik 11. sjednice prvoga redovitoga zasjedanja Oblasne skupštine Zagrebačke oblasti. S. Radić, predsjednik Oblasnog odbora, o Štamparu. HR HDA 141. Zagrebačka oblast, kut. 1.
- 9) Zagreb, 21. travnja 1927. Zapisnik 18. sjednice prvoga redovitoga zasjedanja Oblasne skupštine Zagrebačke oblasti. S. Radić, predsjednik Oblasnog odbora, o Štamparu. HR HDA 141. Zagrebačka oblast, kut. 1.
- 10) Zagreb, 27. prosinca 1927. Zapisnik 2. sjednice drugoga redovitoga zasjedanja Oblasne skupštine Zagrebačke oblasti. Vladimir Cesar, veliki bilježnik, pohvaljuje Ministarstvo narodnoga zdravlja odnosno Štampara. HR HDA 141. Zagrebačka oblast, kut. 1.

1918.

Postavljenje 25. studenoga za zdravstvenoga savjetnika pri Povjereništvu za socijalnu skrb u Zagrebu.

1919.

Potpredsjednik Zbora liječnika Hrvatske.

Prvi put na međunarodnome skupu: Kongres interalijiranih naroda za socijalnu higijenu u Parizu (predavanje o zaštiti djece u Kraljevstvu SHS).

28. svibnja imenovanje načelnikom Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu pri Ministarstvu narodnoga zdravlja u Beogradu.

Pokretanje *Glasnika Ministarstva narodnog zdravlja* i uređivanje prvih godina izlaženja.

Početak izgradnje mreže više od 250 higijenskih ustanova. Od središnjih ustanova izgrađenih u njegovo vrijeme najvažnije su Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod sa Školom narodnoga zdravlja u Zagrebu.

1920.

Rođenje sina Borisa.

1921.

Rođenje kćeri Bosiljke.

1922.

Rođenje kćeri Zore.

1923.

Istupio iz Zbora liječnika Hrvatske.

1927.

Otvorenje Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu.

1930.

Degradiran na položaj generalnoga inspektora za higijenu pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja.

1931.

Umirovljenje kraljevim ukazom od 20. svibnja (razlog umirovljenja – nesposobnost za službu).

A. Štampar uspješno surađuje sa zagrebačkim Oblasnim odborom, kojega je predsjednik bio Stjepan Radić, dobar Štamparov prijatelj. Štampar mu je činio usluge u akciji prenošenja zdravstvenih ustanova i zaklada na oblasti i općinskih liječnika u isključivu kompetenciju Oblasnoga odbora. I to je izazvalo nezadovoljstvo liječnika, a vjerojatno i pridonijelo Štamparovu umirovljenju 1931. Radić se više puta pozitivno očitovao o Štamparovu radu na asanaciji sela, on je i otvorio Školu narodnog zdravlja u Zagrebu 1927.

Štampar je započeo s radom u novoosnovanom Ministarstvu narodnoga zdravlja 28. svibnja 1919. kao načelnik Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu. Na tom je položaju imao velik utjecaj na oblikovanje javne zdravstvene politike nove države. Započeo je graditi posve novi zdravstveni sustav, koji će postati uzorom brojnim europskim zdravstvenim administracijama.

U dezolatnim prilikama, u kojima se onda nalazila mlada, jedva formirana država iz najheterogenijih područja, porušena i još više osiromašena u toku balkanskih ratova i Prvoga svjetskoga rata, sa bezbroj zaraznih bolesti i epidemija [...] sa svim mogućim socijalnim bolestima koje se u našim krajevima mogu pojaviti: endemijska malarija, lues, pjegavac, trahom, tuberkuloza, s katastrofalnim mortalitetom dojenčadi [...] Štamparov je odjel imao pune ruke posla. Čitavom svojom golemom mladenačkom energijom i čudesnom sposobnošću uočavanja najbitnijih momenata u veoma zamršenoj epidemiološkoj i socijalno-medicinskoj situaciji počinje Štampar [...]

Bez odgovarajućih ustanova, a pogotovo bez stručnih kadrova, svatko drugi bio bi digao ruke, samo Štampar ne. Najprije osposobljuje već postojeće rijetke bakteriološke stanice, otvara nove, a uz njih kao najpreču organizira epidemiološku službu. Niču prvi epidemiološki instituti [...] otvara prve dispanzere za dojenčad i malu djecu, pa školske poliklinike. Najveću pažnju poklanja suzbijanju teških socijalnih bolesti ... tuberkuloze, malarije, endemijskog luesa, pjegavca, trahoma. U Zagrebu se otvara prvi antituberkulozni dispanzer, u Trogiru Institut za ispitivanje i suzbijanje malarije, u Skoplju Tropski institut itd. [...] To nisu ipak bile, kako se često misli, neke luksuzne, imaginarne higijenske ustanove koje nisu imale kontakta s bolesnicima i nisu se brinule o njihovoj ozdravljenju. Naprotiv, stotine tisuća i milijuni bolesnika prolazili su kroz ambulante i dispanzere naših tzv. higijenskih ustanova, pa su se ove ustanove samo u toliko razlikovale od zdravstvenih ustanova izvan ovog tipa, što su one tražile bolesnike, pronalazile uzroke bolesti, naročito masovnih socijalnih, i što su omogućavale liječenje i onima koji nisu mogli zdravlje kupiti. Prema tome Štamparova higijenska služba bila je najidealnije objedinjavanje kurative i preventivne.

E. Nežić o Štamparu. Iz knjige Grmek, M. D. U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara. Zagreb, 1966. Str. 27–28.

- 1) Zagreb, 20. travnja 1921.
Druga izvanredna mjesečna skupština Zbora liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja. *Liječnički vjesnik*. 43, 1921, str. 135–140.
- 2) Štampar 1923, istupio iz Zbora liječnika. *Liječnički vjesnik*. 45, 1923, str. 67.
- 3) Zagreb, 25. siječnja 1924.
Glavna godišnja skupština Zbora liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja. *Liječnički vjesnik – Staleški glasnik*. 46, 1924, str. 45–59.
- 4) Zagreb, 24. siječnja 1925.
Glavna godišnja skupština Zbora liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja. *Liječnički vjesnik*. 47, 1925, prilog 2, str. 42–51.
- 5) Beograd, 7. lipnja 1930 ili 1931.
Zapisnik Skupštine Jugoslavenskoga društva za čuvanje narodnoga zdravlja u Beogradu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Beograd, 2. srpnja 1929.
Uprava Kraljeva fonda u Beogradu obavješćuje Štampara da će izdvojiti sredstva za zdravstvene i higijenske ustanove.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Izgradnja nogostupa, zahoda i gnojšta u okviru asanacija na selu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Tečajevi za kuhanje na selu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 9) Sarajevo, 1929.
Štampar na Kongresu trezvenosti.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

Štampar još kao student kritizira liječnike u Hrvatskoj. U *Poukama o zdravlju* iz 1910. kaže kako je liječnika u nas malo "oko nekih 400, ali i to bi dobro bilo, kad bi to bili naši ljudi. Liječnici su ovdje većinom stranci, a i oni naši su većinom gospodstva djeca, pa je razumljivo, da nemaju pravog kontakta s narodom". U 1920-ima si je pak vrlo brzo, gradeći medicinu koja služi narodu i koja osigurava pravo na zdravlje svakom čovjeku, bez obzira na njegov socijalno-ekonomski status i boreći se protiv svih oblika komercijalizacije, stvorio oporbu mnogih liječnika i farmaceuta, od prvih negativnih reakcija na nacrt zakona o narodnom zdravlju iz 1921. do sukoba u srpskom liječničkom udruženju potkraj 1920-ih, kad je bilo razvidno da odlazi s položaja načelnika Odjela za rasnu, javnu i socijalnu higijenu.

Devet Štamparovih *zapovijedi* prema kojima je vodio javnu zdravstvenu službu u Kraljevini SHS:

1. Najvažnije je pripremiti u jednoj sredini teren i pravilno shvaćanje o zdravstvenim pitanjima.
2. Pitanje narodnoga zdravlja i rad na njegovom unapređenju nije monopol liječnika, nego se njime trebaju baviti svi bez razlike. Samo suradnjom može se unaprijediti narodno zdravlje.
3. Liječnik treba biti i socijalni radnik; individualnom terapijom ne može mnogo postići; socijalna terapija je sredstvo, koje ga može dovesti do pravoga uspjeha.
4. Liječnik ne smije biti ekonomski zavisan od bolesnika, jer ga ekonomska zavisnost sprječava u glavnim njegovim zadacima.
5. U pitanju narodnoga zdravlja ne smije se činiti razliku između ekonomski jakih i slabih.
6. Potrebno je stvoriti zdravstvenu organizaciju, u kojoj će liječnik tražiti bolesnika, a ne bolesnik liječnika, jer se samo na taj način može obuhvatiti veći broj onih čije zdravlje trebamo čuvati.
7. Liječnik treba biti narodni učitelj.
8. Pitanje narodnoga zdravlja od većega je ekonomskoga nego humanitarnoga značaja.
9. Glavno mesto liječničkog djelovanja su naselja, mjesta gdje ljudi žive, a ne laboratoriji i ordinacije.

Iz uvodnoga dijela knjige Štampar, A. *Pet godina socijalno-medicinskog rada u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1920–1925*. Zagreb: Institut za socijalnu medicinu Ministarstva narodnoga zdravlja, 1926.

Higijenski odbor Zdravstvene organizacije Lige naroda, pod vodstvom Ludwika W. Rajchmana, poljskoga bakteriologa, postao je nakon Prvoga svjetskog rata institucija povezana s brojnim nacionalnim zajednicama, poticala je edukaciju i istraživanja te razvijala opsežnu javnozdravstvenu djelatnost u vezi sa zaraznim bolestima, zdravstvenim prosvjedačanjem, medicinskom standardizacijom, prometom opijumom i drugim drogama, pomoći područjima zahvaćenim katastrofama, izbjeglicama i vojnim zarobljenicima i dr. Tijekom 1920-ih i 1930-ih Liga naroda organizirala je brojne programe, međunarodne konferencije i sastanke direktora europskih higijenskih škola. Jedan od sastanaka održan je u Zagrebu 1927. prilikom otvaranja Higijenskoga zavoda sa Školom narodnoga zdravlja. Zdravstvena će organizacija Lige naroda prema kraju 1930-ih polako izgubiti poziciju koju je imala do tada, a nakon Drugoga svjetskoga rata naslijedit će ju Svjetska zdravstvena organizacija osnovana 1948.

U razdoblju do 1925. na Štamparov je poticaj i njegovim radom osnovano 250 socijalno-medicinskih ustanova:

- Centralni higijenski zavod u Beogradu
- 6 epidemioloških zavoda
- 19 bakterioloških stanica
- 23 zdravstvene stanice
- Zavod za tropske bolesti
- Zavod za malariju
- 3 stanice za malariju
- 42 pomoćne stanice za malariju
- 50 ambulatorija za venerične bolesti
- 34 dispanzera za tuberkulozu
- 14 ustanova za dojenčad i malu djecu
- 18 ambulatorija za trahom
- 17 školskih poliklinika
- 2 zavoda za socijalnu medicinu
- 19 drugih socijalno-medicinskih ustanova.

Andrija Štampar

Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar" u Zagrebu

Lakše je zdravog sačuvati, nego bolesnog liječiti!

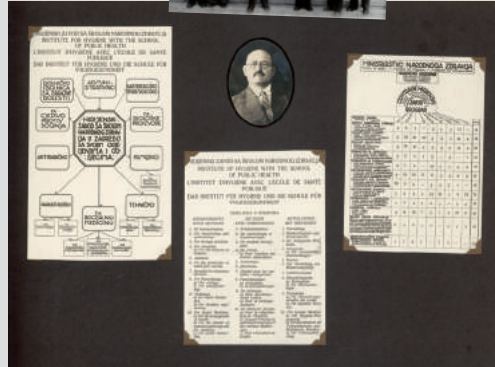
Škola narodnog zdravlja u Zagrebu organizirala je različite tečajeve za osposobljavanje liječnika i drugoga medicinskoga osoblja. U novom su javnozdravstvenom sustavu važnu ulogu dobile i medicinske sestre (sestre pomoćnice), sanitarni tehničari i građevinski inženjeri. Oni su planirali i izvodili asanacijske radove i gradnju higijenske infrastrukture te sudjelovali u zdravstvenom prosvjetovanju stanovništva. Organizirana su predavanja i prezentacije s filmskim projekcijama, lokalnom se stanovništvu ukazivalo na probleme na selu te su se predlagala rješenja. Škola je okupljala i brojne fotografe i filmske redatelje, snimatelje, montazere, slikare, pisce i dr. Važnu su ulogu imali i učitelji te svećenici; držali su nastavu iz higijene u pučkim školama, prosvjetivali roditelje te pomagali u otkrivanju bolesti.

Djelatnici Škole narodnog zdravlja u Zagrebu. 188 189a Štj. Andrija Štampar.

Organizacijski odbor Higijenskoga zavoda u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu. 188 189a Štj. Andrija Štampar.

Rockefellerova zaklada je nakon Prvoga svjetskoga rata, uz Zdravstvenu organizaciju Lige naroda, imala glavnu ulogu u promicanju zdravlja. Pružala je izravnu materijalnu pomoć mnogim državama za realizaciju različitih programa u uvjetima osiromašenja i brojnih epidemija nakon rata. Štampar je imao široku potporu inozemnih ustanova. Kraljevina SHS u to vrijeme posjećuju brojni stručnjaci iz inozemstva, a veliki broj domaćih liječnika specijalizira se u inozemstvu. Najveću su pomoć Kraljevini pružile Zdravstvena organizacija Lige naroda, poglavito posredovanjem predsjednika Higijenskoga odbora Ludwika W. Rajchmanna, te Rockefellerova zaklada koja je zahvaljujući Štamparu usmjerila na ove prostore velika novčana sredstva. To je omogućilo i otvaranje središnjih higijenskih ustanova izgrađenih u Štamparovo doba, od kojih su najvažnije bile Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu, kao i slanje mnogih stipendista u inozemstvo. Za zdravstvenu je službu od velikoga značenja bilo i Štamparovo prijateljstvo sa Selskarom M. Gunnom, povjerenikom Rockefellerove zaklade za Europu. Štamparovo je poštenje pridonijelo da su mu inozemne institucije povjeravale velike novčane svote.

1927. Otvorenje Škole narodnog zdravlja u Zagrebu.

Imenovanje članom Svjetskog zdravstvenog odbora Škole narodnog zdravlja (do 1930).

1945. Preuzimanje dužnosti direktora Škole narodnog zdravlja u Zagrebu (do 1957).

1947. Škola narodnog zdravlja postaje sastavnim dijelom Medicinskoga fakulteta u Zagrebu.

1948. Pokretanje Zdravstvenih novina Škole narodnog zdravlja.

Škola narodnog zdravlja u Zagrebu. 188 189a Štj. Andrija Štampar.

Zagreb, 1. listopada 1927. Predsjednik Odbora za podizanje Škole narodnog zdravlja u Zagrebu protiv barjaka Aleksandra I. na svečano otvorenju Higijenskoga zavoda u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu (nacrt). 188 189a Štj. Higijenski zavod u Školi narodnog zdravlja, kut. 2.

Zagreb, 19. kolovoza 1927. Štamparovo imenovanje – kao predstavnika Ministarstva narodnog zdravlja – članom Savjetodavnoga odbora Škole narodnog zdravlja u Zagrebu (od 1. rujna 1927. do 1. rujna 1930). 188 189a Štj. Andrija Štampar.

Gulinac 1929. Štampar s prijateljem i kolegom B. Borčićem, direktorom Higijenskoga zavoda u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu od 1928. do 1945. 188 189a Štj. Andrija Štampar.

Štampar u svojoj radnoj sobi u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu. 188 189a Štj. Andrija Štampar.

188 189a Štj. Andrija Štampar.

Među prvim većim radovima što ih je proveo Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja, bila je asanacija sela Mračin kraj Velike Gorice. Asanacijski je program obuhvaćao osnivanje zdravstvene stanice s kupaonicom, opskrbu sela pitkom vodom, izgradnju novih i osposobljavanje starih bunara, uklanjanje fekalnoga i otpadnoga materijala, zasipavanje bara i jaruga, uređenje cesta, izgradnju nogostupa i kanalizacije za odvod oborinskih kišnih voda, izgradnju nekoliko kuća i staja kao primjera higijene stana i gospodarskih zgrada, te djelomičnu regulaciju ulica. Sav taj program izveden je od 1927. do 1930.

188 189a Štj. Andrija Štampar.

188 189a Štj. Andrija Štampar.

Škola narodnoga zdravlja u Zagrebu organizirala je različite tečajeve za osposobljavanje liječnika i drugoga medicinskoga osoblja. U novom su javnozdravstvenom sustavu važnu ulogu dobile i medicinske sestre (sestre pomoćnice), sanitarni tehničari i građevinski inženjeri. Oni su planirali i izvodili asanacijske radove i gradnju higijenske infrastrukture te sudjelovali u zdravstvenom prosvječivanju stanovništva. Organizirana su predavanja i prezentacije s filmskim projekcijama, lokalnom se stanovništvu ukazivalo na probleme na selu te su se predlagala rješenja. Škola je okupljala i brojne fotografe i filmske redatelje, snimatelje, montažere, slikare, pisce i dr. Važnu su ulogu imali i učitelji te svećenici; držali su nastavu iz higijene u pučkim školama, prosvjeđivali roditelje te pomagali u otkrivanju bolesti.

1927.

Otvorenje Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu.

Imenovanje članom Savjetodavnog odbora Škole narodnoga zdravlja (do 1930).

1945.

Preuzimanje dužnosti direktora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu (do 1957).

1947.

Škola narodnoga zdravlja postaje sastavnim dijelom Medicinskoga fakulteta u Zagrebu.

1948.

Pokretanje *Zdravstvenih novina* Škole narodnog zdravlja.

Među prvim većim radovima što ih je proveo Higijenski zavod sa Školom narodnoga zdravlja, bila je asanacija sela Mraclin kraj Velike Gorice. Asanacijski je program obuhvaćao osnivanje zdravstvene stanice s kupaonicom, opskrbu sela pitkom vodom, izgradnju novih i osposobljavanje starih bunara, uklanjanje fekalnoga i otpadnoga materijala, zasipavanje bara i jaruga, uređenje cesta, izgradnju nogostupa i kanalizacije za odvod oborinskih voda, izgradnju nekoliko kuća i staja kao primjera higijene stana i gospodarskih zgrada, te djelomičnu regulaciju ulica. Sav taj program izveden je od 1927. do 1930.

Tečajevi za kuhanje na selu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

Rockefellerova zaklada je nakon Prvoga svjetskoga rata, uz Zdravstvenu organizaciju Lige naroda, imala glavnu ulogu u promicanju zdravlja. Pružala je izravnu materijalnu pomoć mnogim državama za realizaciju različitih programa u uvjetima osiromašenja i brojnih epidemija nakon rata. Štampar je imao široku potporu inozemnih ustanova.

Kraljevinu SHS u to vrijeme posjećuju brojni stručnjaci iz inozemstva, a veliki broj domaćih liječnika specijalizira se u inozemstvu. Najveću su pomoć Kraljevini pružile Zdravstvena organizacija Lige naroda, poglavito posredovanjem predsjednika Higijenskog odbora Ludwika W. Rajchmana, te Rockefellerova zaklada koja je zahvaljujući Štamparu usmjerila na ove prostore velika novčana sredstva. To je omogućilo i otvaranje središnjih higijenskih ustanova izgrađenih u Štamparovo doba, od kojih su najvažnije bile Centralni higijenski zavod u Beogradu i Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu, kao i slanje mnogih stipendista u inozemstvo. Za zdravstvenu je službu od velikoga značenja bilo i Štamparovo prijateljstvo sa Selskarom M. Gunnom, povjerenikom Rockefellerove zaklade za Europu. Štamparovo je poštenje pridonijelo da su mu inozemne institucije povjeravale velike novčane svote.

- 1) Škola narodnoga zdravlja u Zagrebu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Djelatnici Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Organizacijski ustroj Higijenskoga zavoda sa Školom narodnoga zdravlja u Zagrebu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Zagreb, 3. listopada 1927.
Predsjednik Odbora za podizanje Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu poziva kralja Aleksandra I. na svečano otvorenje Higijenskoga zavoda sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu (nacrt).
HR HDA 517. Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja, kut. 2.
- 5) Zagreb, 19. kolovoza 1927.
Štamparovo imenovanje – kao predstavnika Ministarstva narodnoga zdravlja – članom Savjetodavnoga odbora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu (od 1. rujna 1927. do 1. rujna 1930).
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Godina 1930.
Štampar s prijateljem i kolegom B. Borčićem, direktorom Higijenskoga zavoda sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu od 1926. do 1940.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Štampar u svojoj radnoj sobi u Školi narodnoga zdravlja u Zagrebu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) *Iz Narodne čitanke o zdravlju. Zdravlje i bolesti (sa 225 slika)*. Knj. I. Zagreb: Škola narodnog zdravlja u Zagrebu, 1930. (knjiga iz koje su preuzeti slogani uz naslove panoa na izložbi).
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 9) Selo Mraclin kraj Velike Gorice.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 10) Izdavačka i izložbena djelatnost te filmska proizvodnja Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu 1920-ih, 1930-ih i na početku 1940-ih.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
HR HDA 517. Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja, kut. 2–3.

Andrija Štampar

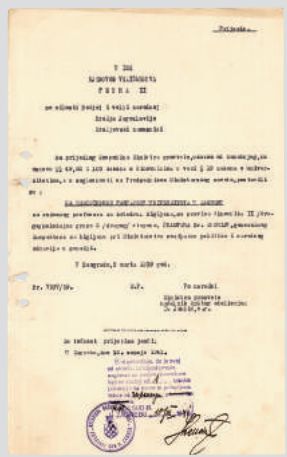
Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*Svaku prilikom
upotrijebi,
da se zdravlje
unaprijedi!*

Matrajući da je u odgoju liječnika važna njegova socijalna orijentacija već za studija, Štampar se zauzimao za uvođenje nastave iz socijalne medicine u program medicinskog fakulteta. Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nastava iz higijene i bakteriologije uvodi se 1921. a prvi praktični tečaj iz tih područja u školskoj godini 1922/1923. Iste se 1921. uvodi i seminar iz socijalne higijene i socijalnih bolesti (glavna poglavlja iz socijalne medicine i zdravstvene politike) koji je držao Štampar, tada privatni docent.

Zagreb, 9. kolovoza 1921.
Ministar zdravlja odobrava Štamparu da može predavati članice predavanja iz socijalne medicine na zagrebačkom Medicinskom fakultetu i da može svakog petka održavati u Zagrebu, tada da u ponedjeljak dođe na svoju redovitu dužnost u Ministarstvu u Beogradu (prijevod).
HR NHA 89, Andrija Štampar.

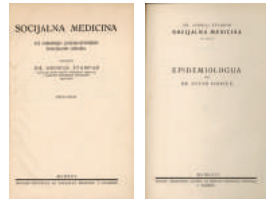
Zagreb, 5. svibnja 1922.
Iznošenje Štampara redovitim profesorom na Katedri higijene na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (prijevod).
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Beograd, 27. lipnja 1923.
Savjet Medicinskog fakulteta u Beogradu uvodi Štampara predavača za s timom semestra školske godine 1923/1924, drži predavanja iz socijalne medicine na tom fakultetu (prijevod).
HR NHA 89, Andrija Štampar.

U nastavnim predavanjima (O socijalnoj medicini) održanim na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1922. prigodnim izborom za profesora higijene i socijalne medicine, Štampar je posebno istaknuo svoga učitelja M. Jovanovića Babića. Zahvalivši ga profesorom, čijim sam preporukom došao na ovo častno mjesto, vraćam ti ovom prilikom sjetiti moguća dragoga učitelja, profesora bogoradskog medicinskoga fakulteta prof. Mileta Jovanovića Babića. Moji dragi učitelj bio je onaj, koji je neizmorno od strane mojega učitelja izvanredno naučio, svojim duhom, kojim po obilju, jerku i feru jedina ima razumljivo, udariti temelje socijalnoj medicini u našim krajevima [...] Priznajući njegov glas, ja sam biovan ovim putem i nadajem se da ću ga na njemu ostati [...] Objavljeno u Glasniku Ministarstva narodnog zdravlja, 1-10/1923, str. 412.

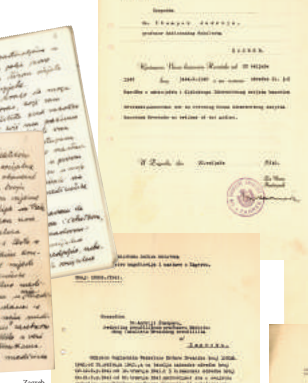

Štamparovim nastojanjem osnovan je na zagrebačkom Medicinskom fakultetu Institut za socijalnu medicinu. Štampar je predvodio i udarbeno Socijalne medicine pojedina na poglavlja nastavnih materijala, no najvažniji su odlični njegov. HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 1921?
Štamparova predavanja iz socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (iz: 1-2).
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 21. veljače 1926.
Ban Banovićev Hrvatske imenuje Štampara redovitim članom Zdravstvenoga savjeta Banovine Hrvatske na tri godine.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 31. svibnja 1921.
Promocija na Medicinskom fakultetu u Zagrebu.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 30. svibnja 1925.
Promocija na Medicinskom fakultetu u Zagrebu.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 28. svibnja 1925.
Dekani Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu imali Štampara za predavatelja u higijeni i socijalnoj medicini.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Izložbena, 30. travnja 1926.
Štampar izjedini Mikrobiološkoga instituta Medicinskoga fakulteta u Ljubljani.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

1922. Dopisnica profesorskoga vijeća Medicinskoga fakulteta u Zagrebu i pokrajinskoga namjesnika za Hrvatsku (venia docendi) za predavanje iz socijalne higijene.
Izvršeni su sveučiljni profesor od 30. listopada.

1923. Školske godine 1922/1923. drži predavanja iz socijalne medicine i na Medicinskom fakultetu u Beogradu.

1924. Izbor za redovitoga profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (Beograd nije poverdio izbor do 1923).

1925. Izbor za dekana Medicinskoga fakulteta u Zagrebu u školskoj godini 1925/1926.

1926. Umrošljen je kao redoviti sveučiljni profesor.

1927. Preuzimanje dužnosti profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu te direktora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu, Katedre Zagrebačkoga sveučilišta (do 1928).

1928. Dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (do 1927).

1933. Osmatak Vile škole za medicinske sestre u školskoj godini.

1935. Osmatak Medicinskoga fakulteta u Rijeci.

Zagreb, 21. svibnja 1926.
Ban Banovićev Hrvatske imenuje Štampara članom Banovinskoga povjerenstva za godine 1926. i 1927.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

Zagreb, 28. svibnja 1925.
Dekani Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu imali Štampara za predavatelja u higijeni i socijalnoj medicini.
HR NHA 89, Andrija Štampar.

1922.

Dopusnica profesorskoga vijeća Medicinskoga fakulteta u Zagrebu i pokrajinskoga namjesnika za Hrvatsku (venia docendi) za predavanja iz socijalne higijene.

Izvanredni sveučilišni profesor od 30. listopada.

Školske godine 1922/1923. drži predavanja iz socijalne medicine i na Medicinskom fakultetu u Beogradu.

1931.

Izbor za redovitoga profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (Beograd nije potvrdio izbor do 1939).

Smatrajući da je u odgoju liječnika važna njegova socijalna orijentacija već za studija, Štampar se zauzimao za uvođenje nastave iz socijalne medicine u program medicinskih fakulteta. Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nastava iz higijene i bakteriologije uvodi se 1921. a prvi praktični tečaj iz tih područja u školskoj godini 1922/1923. Iste se 1921. uvodi i seminar iz socijalne higijene i socijalnih bolesti (glavna poglavlja iz socijalne medicine i zdravstvene politike) koji je držao Štampar, tada privatni docent.

1940.

Izbor za dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu u školskoj godini 1940/1941.

1941.

Umirovljen je kao redoviti sveučilišni profesor.

1945.

Preuzimanje dužnosti profesora higijene i socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu te direktora Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu.

Rektor Zagrebačkog sveučilišta (do 1946).

1947.

Škola narodnoga zdravlja postaje sastavnim dijelom Medicinskoga fakulteta u Zagrebu.

1952.

Dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (do 1957).

1953.

Osnutak Više škole za medicinske sestre u okrilju Fakulteta.

1955.

Osnutak Medicinskoga fakulteta u Rijeci.

U nastupnom predavanju (*O socijalnoj medicini*) održanom na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1923. prigodom izbora za profesora higijene i socijalne medicine, Štampar je posebno istaknuo svojega učitelja M. Jovanovića-Batuta.

Zahvaljujući gg. profesorima, čijim sam povjerenjem došao na ovo časno mjesto, moram se ovom prilikom sjetiti mogoga dragoga učitelja, profesora beogradsčkoga medicinskoga fakulteta prof. Milana Jovanovića-Batuta. Moj dragi učitelj bio je onaj, koji je nezavisno od stranoga svijeta i stranoga naučnoga rada, svojim delima, kojima po dikciji, jeziku i formi jedva ima ravnih, udario temelje socijalnoj medicini u našim krajevima [...] Prislušujući njegov glas, ja sam krenuo ovim putem i namjeravam do kraja na njemu ostati [...]

Objavljeno u *Glasniku Ministarstva narodnog zdravlja*, 1–3(1923), str. 1–12.

- 1) Beograd, 9. kolovoza 1922. Ministar zdravlja odobrava Štamparu da može preuzeti držanje predavanja iz socijalne medicine na zagrebačkom Medicinskom fakultetu i da može svakoga petka otputovati u Zagreb, tako da u ponedjeljak dođe na svoju redovnu dužnost u Mini-

- starstvo u Beogradu (prijepis). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Zagreb, 5. ožujka 1939. Imenovanje Štampara redovitim profesorom na Katedri higijene na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Beograd, 27. lipnja 1923. Savjet Medicinskoga fakulteta u Beogradu usvaja Štamparov prijedlog da u zimskom semestru školske godine 1922/1923. drži predavanja iz socijalne medicine na tom fakultetu (prijepis). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Štamparom nastojanjem osnovan je na zagrebačkom Medicinskom fakultetu Institut za socijalnu medicinu. Štampar je priredio i udžbenik *Socijalna medicina*; pojedina su poglavlja napisali suradnici, no najvažniji su odlomci njegovi. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Štampar za katedrom Medicinskoga fakulteta u Zagrebu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Zagreb, 22. veljače 1940. Ban Banovine Hrvatske imenuje Štampara redovitim članom Zdravstvenoga savjeta Banovine Hrvatske na tri godine. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Zagreb, 22. svibnja 1940. Ban Banovine Hrvatske imenuje Štampara članom Banskoga prosvjetnoga savjeta za godine 1940. i 1941. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Zagreb, 31. svibnja 1941. Odlukom poglavnika Nezavisne Države Hrvatske A. Štampar umirovljen je kao redoviti sveučilišni profesor. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 9) Zagreb, 28. svibnja 1945. Dekanat Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu moli Štampara da preuzme Zavod za higijenu i socijalnu medicinu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 10) Zagreb, 1945? Štamparova predavanja iz socijalne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (str. 1–2). HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 11) Ljubljana, 30. travnja 1946. Štampar ispred Mikrobiološkoga instituta Medicinskoga fakulteta u Ljubljani. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 12) Zagreb, 30. svibnja 1953. Promocija na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. HR HDA 831. Andrija Štampar.

Andrija Stampar

Stamparov dnevnik i djelovanje u službi Zdravstvene organizacije Lige naroda 1930-ih

Oprez je čuvar zdravlja!

- 1930. Imenovanje članom Higijenskog odbora Zdravstvene organizacije Lige naroda.
- 1931. Od 1. srpnja (do 1. srpnja 1933) ekspert Zdravstvene organizacije Lige naroda.
- 1932. Od siječnja do travnja savjetnik u Kini na poziv Zdravstvene organizacije - pomoć kineskoj zdravstvenoj upravi u suzbijanju zaraza nakon poplava 1931.
- 1932. Od jeseni predavač u higijeni i socijalnoj medicini na selu na europskim sveučilištima, higijenskim zavodima i školama narodnoga zdravlja (Budimpešta, Prag, Brno, Wrocław, Berlin, Varšava, Groningen, München, Carigrad, Ankara, Sofija).
- 1933. Predavač u Pragu, Tatrarnu, Dobrecemu i Segedinu, u Ateni i Madridu.
- 1933. Poziv generalnoga tajnika Lige naroda u ljeto da kao stručnjak za higijenu i obnovu sela pođe u Kinu i suraduje s kineskom vladom.
- 1933. U vrijeme odlaska u Kinu. U pokrajini Jiangsu na jugoistoku Kine.
- 1934. U sjeverozapadnim kineskim pokrajinama (Xin i obojica, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Ningxia Hui i Qinghai Hu, tradicionalno Koko nor).
- 1934. Put u jugozapadne pokrajine Guangdong i Guangxi.
- 1935. Kratak boravak kod obitelji u Zagrebu. U Kini obilazak pokrajina Jiangxi, Shaanxi i Ningxia Hui te područja jezera Qinghai Hu (Koko nor).
- 1935. U jeseni i zimi boravak u pokrajini Yunan, Pojset i pokrajinama Guangxi i Shanxi.
- 1936. U pokrajinama Jiangxi, Shaanxi i Gansu, Sichuan i Fujian.

- 1936. Polovinom godine na sjednicama Higijenskog odbora Lige naroda u Moskvi a zatim obilazak Lenjingrada, Kavkaza, Gruzije, istočne obale Crnoga mora i Ukrajine.
- Pomada generalnoga tajnika Lige naroda za pokloz eksperta u službi Higijenskog odbora u Ženevi.
- Put po Jugoslaviji, Mađarskoj, Češkoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Grčkoj, Turskoj i Bugarskoj. Pronačiva higijenskih zavoda i škola narodnoga zdravlja.
- 1937. U siječnju u Velikoj Britaniji nastavak predavanja škola narodnoga zdravlja. Organizacija izložbe o Seoskoj kući (poslije izloženo na Svjetskoj izložbi u Parizu).
- U lipnju sudjelovanje na Medicinskom kongresu za pokoprievredu u Haagu.
- Član stručne komisije Zdravstvene organizacije Lige naroda koja proučava pitanje zaštite majčinstva i male djece po Europi.

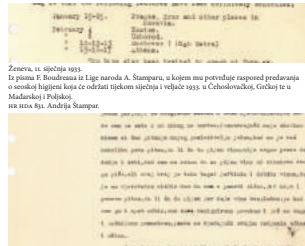
- Tibet, 1934 (ili 1933) u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Tibet, 1934 (ili 1933) u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Tibet, 1934 (ili 1933) u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Tibet, 1934 (ili 1933) u s. 103-104. Andrija Stampar.

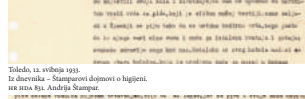
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.

- Prag, 14-17. studenoga 1936. Stampar na posjeta Deblavnom institutu za javna higijena u Pragu. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Prag, 14-17. studenoga 1936. Stampar na posjeta Deblavnom institutu za javna higijena u Pragu. u s. 103-104. Andrija Stampar.

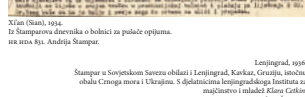
- Zeneva, 11. siječnja 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Zeneva, 11. siječnja 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.

- Barozet, 8. veljače 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Barozet, 8. veljače 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.

- Tolido, 11. siječnja 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Tolido, 11. siječnja 1933. u s. 103-104. Andrija Stampar.

- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.

- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.
- Xian (Sian), 1934. u s. 103-104. Andrija Stampar.

1933-1935. Stamparova diplomatska putovanja. u s. 103-104. Andrija Stampar.

SSSR, 1936. u s. 103-104. Andrija Stampar.

1930.
Imenovanje članom Higijenskog odbora Zdravstvene organizacije Lige naroda.

1931.
Od 1. srpnja (do 1. srpnja 1933) ekspert Zdravstvene organizacije Lige naroda.

1932.
Od siječnja do travnja savjetnik u Kini na poziv Zdravstvene organizacije – pomoć kineskoj zdravstvenoj upravi u suzbijanju zaraza nakon poplava 1931.

Od jeseni predavač o higijeni i socijalnoj medicini na selu na europskim sveučilištima, higijenskim zavodima i školama narodnoga zdravlja (Budimpešta, Prag, Brno, Wrocław, Berlin, Varšava, Groningen, München, Carigrad, Ankara, Sofija).

1933.
Predavač u Pragu, Tatrana, Debrecenu i Segedinu, u Ateni i Madridu.

Poziv generalnoga tajnika Lige naroda u ljeto da kao stručnjak za higijenu i obnovu sela pođe u Kinu i surađuje s kineskom vladom.

U rujnu odlazak u Kinu. U pokrajini Jiangxi na jugoistoku Kine.

1934.
U sjeverozapadnim kineskim pokrajinama (Xi'an i okolica, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Ningxia Hui i Qinghai Hu, tradicionalno Koko nor).

Put u jugozapadne pokrajine Guangdong i Guangxi.

1935.
Kratak boravak kod obitelji u Zagrebu. U Kini obilazak pokrajina Jiangxi, Shaanxi i Ningxia Hui te područja jezera Qinghai Hu (Koko nor).

U jeseni i zimi boravak u pokrajini Yunnan. Posjet i pokrajinama Guangxi i Shanxi.

1936.
U pokrajinama Jiangxi, Shaanxi i Gansu, Sichuan i Fujian.

Polovicom godine na sjednicama Higijenskog odbora Lige naroda u Moskvi, a zatim obilazak Lenjingrada, Kavkaza, Gruzije, istočne obale Crnoga mora i Ukrajine.

Ponuda generalnoga tajnika Lige naroda za položaj eksperta u službi Higijenskog odbora u Ženevi.

Put po Jugoslaviji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Grčkoj, Turskoj i Bugarskoj. Proučavanje higijenskih zavoda i škola narodnoga zdravlja.

1937.
U siječnju u Velikoj Britaniji nastavak proučavanja škola narodnoga zdravlja. Organizacija izložbe o Seoskoj kući (poslije izloženo na Svjetskoj izložbi u Parizu).

U lipnju sudjelovanje na Međunarodnom kongresu za poljoprivredu u Haagu.

Član stručne komisije Zdravstvene organizacije Lige naroda koja proučava pitanje zaštite majčinstva i male djece po Europi.

- 1) 1933–1938.
Štamparova diplomatska putovnica.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Ženeva, 11. siječnja 1933.
Iz pisma F. Boudreaux iz Lige naroda A.

Štamparu, u kojem mu potvrđuje raspored predavanja o seoskoj higijeni koja će održati tijekom siječnja i veljače 1933. u Čehoslovačkoj, Grčkoj te u Mađarskoj i Poljskoj.

- HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Biarritz, 8. svibnja 1933.
Iz dnevnika – Štampar dosljedni trezvenjak.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Toledo, 12. svibnja 1933.
Iz dnevnika – Štamparovi dojmovi o higijeni.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Tibet, 1934. (ili 1935)
Iz dnevnika – u "Lama manastiru Tai-Lai" na Tibetu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Tibet, 1934 (ili 1935)
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Xi'an (Sian), 1934.
Iz dnevnika o supruzi Čang-Kai-šeka.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 8) Kina
Čang-Kai-šek i njegova supruga.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 9) Xi'an (Sian), 1934.

Iz Štamparova dnevnika o vodi za piće, o prašini.

- HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 10) Xi'an (Sian), 1934.
Iz Štamparova dnevnika o bolnici za pušače opijuma.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 11) Xi'an (Sian), 1934.
Ovisnici o opijumu na odvikavanju u bolnici u Xi'anu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 12) Prag, 14–17. studenoga 1936.
Štampar za posjeta Državnom institutu za javnu higijenu u Pragu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 13) Lenjingrad, 1936.
Štampar u Sovjetskom Savezu obilazi i Lenjingrad, Kavkaz, Gruziju, istočnu obalu Crnoga mora i Ukrajinu. S djelatnicima lenjingradskoga Instituta za majčinstvo i mladež Klara Cetkin.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 14) SSSR, 1936.
Iz dnevnika – o idolopoklonstvu u Sovjetskom Savezu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

Andrija Štampar

U Americi (1931, 1938)

Bolest na konju dolazi, a na pužju odlazi!

SAD, 1938.
Štamparovo pismo F. Bunsella prijatelja u SAD u borbu za Ameriku. Bunsell je bio direktor Medicinskog društvenog odbora Rockefellerove zaklade 1931-1935, u doba njenih najbujnijih aktivnosti u Kaliforniji SFS, odnosno Kraljevini legatski.
Ist. mta 83j. Andrija Štampar.

21. septembra 1931.
Na veće izaslanje oporoviti se teško u porodnici i prijateljima u Novu Gradisku. Vidio majku i sestru, u Zagrebu prijatelje: saradnici od zarada isplatiti na me za kuhinje.

Štampar se pripremao veliki dio SAD-a, a posjetio je također i niz sveučilišta i drugih ustanova u Kaliforniji.
Carlton, Minnesota, 8. svibnja 1938. Uvjetik fotografisan.
Ist. mta 83j. Andrija Štampar.

SAD, 11. ožujka - 4. srpnja 1938.
Štamparova pisma prijatelji Dostanih. Memorandumski knjižica u kojima je Štampar odijelao.
Ist. mta 83j. Andrija Štampar.

Pučko sveučilište u Karlovcu

Sezona 1937-1938. Predavanje 8

U nedjelju, dne 22. januara 1939 g. predavaće u velikoj dvorani Gradske vijećnice gosp. DR ANDRIJA ŠTAMPAR o temi: Današnja Amerika

Početak u 19 sati.

Ulaznica: u dvorani 3 din, djaci na galeriji 1 din.

Karlovac, petak 22. januara 1939 god. POKROVITELJ ODBOR.

1931. U listopadu, studenom i prosincu gosti Rockefellerove zaklade u SAD; predavao zdravstveni sustav. Liga mu povjerala zadatak da provede rad posebnog američkoga odbora koji se bavio bolestima za liječničku pomoć.

1938. Na poziv Rockefellerove zaklade održao predavanja na sveučilištima u Sjevernoj Americi (Harvard, Yale, Cornell, John Hopkins, Cincinnati, Vanderbilt, McHarry, Tulane, Texas, Los Angeles, Berkeley, Portland, Minnesota, Toronto, McGill, Columbia, Galveston, Tufts, California, Standford i dr.).

Karlovac, 21. svibnja 1939. Štampar je, nastupajući povremeno u domovini u 1930-ima, držao predavanja o svojim opažanjima o Kini, Americi i dr. Ta su predavanja bila dobro počinjena i ravnodušno su sticala na socijalnu odobravanje slušatelja, posebno mladih. Pučko sveučilište u Karlovcu pozvalo na predavanje u Štamparova u "Današnjost Amerike".
Ist. mta 83j. Andrija Štampar.

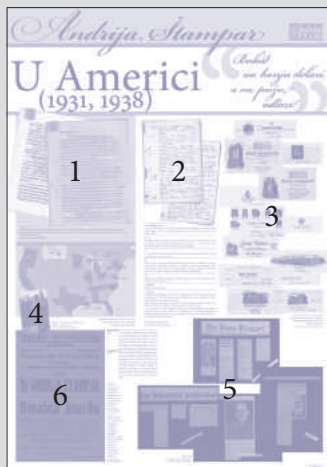
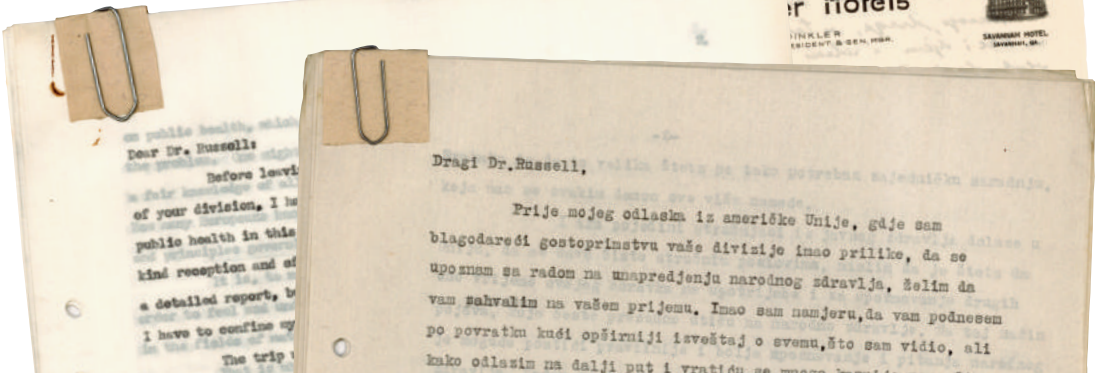
SAD, 1938. Američki tisk o Štamparu.
Ist. mta 83j. Andrija Štampar.

1931.

U listopadu, studenom i prosincu gost Rockefellerove zaklade u SAD; proučava zdravstveni sustav, Liga mu povjerava zadaću da prouči rad posebnoga američkoga odbora koji se bavio izdacima za liječničku pomoć.

1938.

Na poziv Rockefellerove zaklade održao predavanja na sveučilištima u Sjevernoj Americi (Harvard, Yale, Cornell, John Hopkins, Cincinnati, Vanderbilt, McHarry, Tulane, Texas, Los Angeles, Berkeley, Portland, Minnesota, Toronto, McGill, Columbia, Galveston, Tufts, California, Stanford i dr.).

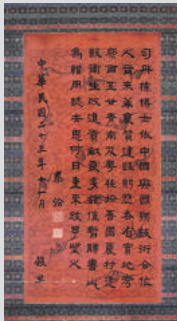
- 1) SAD, 1938.
Štamparovo pismo F. Russellu prije odlaska iz SAD, o boravku u Americi. Russell je bio direktor Međunarodnoga zdravstvenog odbora Rockefellerove zaklade 1923–1935, u doba njezinih najživljih aktivnosti u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) 22. rujna – 5. listopada 1931.
Iz dnevnika – Štamparovi prvi dani u Americi.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) SAD, 11. ožujka – 4. srpnja 1938.
Memorandumi hotela u kojima je Štampar odsjedao (iz pisama supruzi Desanki).
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Carlton, Minnesota, 8. svibnja 1938.
Uvijek s fotoaparatom.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) SAD, 1938.
Američki tisak o Štamparu
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Karlovac, 22. siječnja 1939.
Štampar je, vraćajući se povremeno u domovinu u 1930-ima, držao predavanja o svojim zapažanjima o Kini, Americi i dr. Ta su predavanja bila dobro posjećena i zacijelo su utjecala na socijalnu orijentaciju slušatelja, posebno mladih. Pučko sveučilište u Karlovcu poziva na predavanje A. Štampara o "današnjoj Americi".
HR HDA 831. Andrija Štampar.

Andrija Štampar

1932-1936 Još o Kini

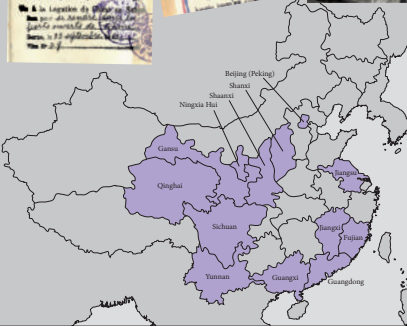
Zdravljice:
Imaš me, ne znaš me,
izgubiš me,
znaš me!

1934.
Dr. Andrija Štampar dolazi je u Kinu da promatra na-
boj vjara u djelu obnove, osnovanom na zapovjedništvu Lige
narodne i kulturne oslobodilačke borbe. Posetio je mnoga breva različite
provincije, od Kina i Šangaja na zapadu do Kantoninga
(Kanton) na jugu, i doveo vrijedan doprinos djelu obnove
našeg sela, naročito na polju školstva i zdravstva. Prvi-
kom njegovog odlaska izabao mu ovo darovanih za supe-
nema na put u Kinu, a malo, da li se mu posvetiti povratni.
Priznanje koje je Štampar dobio od kineske Vlade za
nepogodan podršku radu organiziranja kulturne
društva na kineskom selu i podizanja životnoga standarda
kineskoga naroda.
U knjizi Kolumbić, Z. Knjiga o knjizi. I tom. Historija
pisama. 2. izdanje, Zagreb, 1957. Tabla VIII uz str. 392.

1932-1936.
Diplomatsko putovanje.
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

Štamparovo putovanje po kineskim provincijama.

Ujick u
Šangajskoj
na tisuću Rj.
Andrija
Štampar.

Selačka obitelj u Gansu (Kanton),
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

U posjeti mjestu Lanzhou (Lanzhou),
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

Santarijski objekt,
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

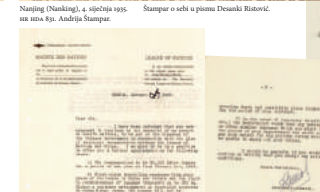

1934.
Xian (Šan), 25. svibnja 1934.
Štamparovo putovanje Džungarske Riječi nomada na jezenu
Koko nor (Qinghai).
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

na tisuću Rj.
Andrija Štampar.

1935.
Nanning (Nanking), 4. siječnja 1935.
Štampar o sebi u pismu Džungarske Riječi.
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

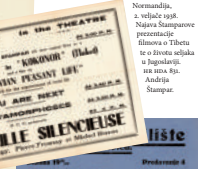
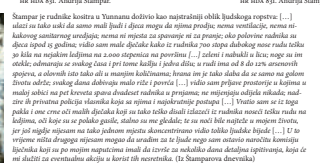

Hanoi, 4. studenoga 1935.
Rusofet s platinu Yunnan i Šangajevog
pisma Džungarske Riječi.
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

1934.
Qinghai (Chinghai),
19. studenoga 1934.
Iako me nerasvijećilo više ne-
dovoljno pismo. Očekao je bilo
dugo od Vas što se dade
u Chinghai i pomogli nam
pri osmišljavanju programa
nagrade i zabavne cr-
tanice odobro biti dovoljno.
Zabavne i zabavne i
ostali administrativni pro-
storići će biti dovoljno idući
proljeće. Zbog toga se nam
malo napustiti i vratiti se
u Europu. Nadam se da ćete
nam povremeno pisati.
Pismo koje je Štampar
uputio Ma i Lu, predsjednik
Vlade provincije Qinghai
(Chinghai).
na tisuću Rj.
Andrija Štampar.

1935.
Zemva, 11. siječnja 1935.
Pismo lige naroda Štamparova u orijentu koji
mu se nada (pila i dr.), da nastavi raditi kao
dopisnik i zabavne pitanja Zdravstvene
organizacije Lige naroda na republiku
kinesku i Vudu.
na tisuću Rj. Andrija Štampar.

Normandija,
4. veljače 1938.
Najveći Štamparove
prezentacije
filmske i Tabora
te u životu seljaka
u Jugoslaviji.
na tisuću Rj.
Andrija
Štampar.

1938.
Predmet 4
Urednju, dio 27. studenoga 1938g.
predmet
u veliki dječani Gradski vijećnice
u
Dr. Andrija Štampar
u listu
**Što sam video i
naučio u Kini?**
Početak u 19 sati
Otkazivanje u 19 sati, (list u gubitku) 1938.
PANO 10

1) 1934.

Dr. Andrija Štampar došao je u Kinu da pomogne našoj vladi u djelu obnove, osnovanom na sporazumu Lige naroda o tehničkoj suradnji. Putovao je mnogo kroz više provincija, od Kansu i Šangaja na zapadu do Kvantunga i Kvansija na jugu, i dao vrijedan doprinos djelu obnove našeg sela, naročito na polju službe zaštite na selu. Prilikom njegovog odlaska želimo mu ovo darovati za uspomenu na rad u Kini, u nadi, da će nas posjetiti ponovo.

Priznanje koje je Štampar dobio od kineske Vlade za trogodišnji požrtvovni rad organiziranja higijenske službe na kineskom selu i podizanja životnoga standarda kineskoga naroda.

Iz knjige Kulundžić, Z. *Knjiga o knjizi. I. tom. Historija pisama*. 2. izdanje, Zagreb, 1957. Tabla VIII uz str. 292.

2) 1933–1938.

Iz Štamparove diplomatske putovnice.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

3) Uvijek s fotoaparatom.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

4) Seljačka obitelj u Gansuu (Kansuu).

HR HDA 831. Andrija Štampar.

5) Sanitarni inspektori.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

6) U posjeti mjestu Lanzhou (Lanchou).

HR HDA 831. Andrija Štampar.

7) Qinghai (Chinghai), 19. studenoga 1934. *Jako me razveselilo Vaše nedavno pismo. Doista je bilo lijepo od Vas što ste došli u Chinghai i pomogli nam pri osmišljavanju programa javnog zdravlja. Program trenutno postiže ubrzani napredak i zdravstvena će stanica uskoro biti dovršena. Zdravstveni laboratoriji i ostale administrativne prostorije će biti dovršene idućeg proljeća. Žalim što ste nas morali napustiti i vratiti se u Europu. Nadam se da ćete nam povremeno pisati.*

Pismo koje je Štamparu uputio Ma Lin, predsjednik Vlade provincije Qinghai (Chinghai).

HR HDA 831. Andrija Štampar.

8) Xi'an (Sian), 25. svibnja 1934.

Štamparovo pismo Desanki Ristović – o sreći nomada na jezeru Koko nor (Qinghai Hu).

HR HDA 831. Andrija Štampar.

9) Nanjing (Nanking), 4. siječnja 1935.

Štampar o sebi u pismu Desanki Ristović.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

10) Zeneva, 12. siječnja 1935.

Pismo Lige naroda Štamparu o uvjetima koji mu se nude (plaća i dr.), da nastavi raditi kao ekspert za zdravstvena pitanja Zdravstvene organizacije Lige naroda na raspolaganju kineskoj Vladi.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

11) Štampar je rudnike kositra u Yunnanu doživio kao najstrašnji oblik ljudskoga ropstva: [...] ulazi su tako uski da samo mali ljudi i djeca mogu da njima prodju; nema ventilacije, nema nikakvog sanitarnog uređaja; nema ni mjesta za spavanje

ni za pranje; oko polovine radnika su djeca ispod 15 godina; vidio sam male dječake kako iz rudnika 700 stopa dubokog nose rudu tešku 30 kila na nejakim ledjima na 2.000 stepenica na površinu [...] zeleni i nabukli u licu; noge su im otekle; odmaraju se svakog časa i pri tome kašlju i jedva dišu; u rudi ima od 8 do 12% arsenovih spojeva, a olovnih isto tako ali u manjim količinama; hrana im je tako slaba da se samo na golom životu održe; svakog dana dobivaju malo riže i povrća [...] vidio sam prljave prostorije u kojima u maloj sobici na pet kreveta spava dvadeset radnika u prnjama; ne mijerjaju odijela nikada; nadzire ih privatna policija vlasnika koja sa njima i najokrutnije postupa [...] Vratio sam se iz toga pakla i one crne oči malih dječaka koji su tako teško disali izlazeći iz rudnika noseći tešku rudu na ledjima, oči koje su se polako gasile, stalno su me gledale; te su noći bile najteže u mojem životu, jer još nigdje nijesam na tako jednom mjestu skoncentrirano vidio toliko ljudske bijede [...] U to vrijeme ništa drugoga nijesam mogao da uradim za te ljude nego sam ostavio naročitu komisiju liječnika koji su po mojim naputcima imali da izvrše za nekoliko dana detaljna ispitivanja, koja će mi služiti za eventualnu akciju u korist tih nesretnika. (Iz Štamparova dnevnika)

HR HDA 831. Andrija Štampar.

12) Hanŋi, 4. studenoga 1935.

Runolist s planina Yunnana iz Štamparvog pisma Desanki Ristović.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

13) Normandija, 2. veljače 1938.

Najava Štamparove prezentacije filmova o Tibetu te o životu seljaka u Jugoslaviji.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

14) Karlovac, 27. studenoga 1938.

Pučko sveučilište u Karlovcu poziva na Štamparovo predavanje o Kini s projekcijama.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

[...] u ovim krajevima se vaki čas pojave bure i vjetrovi sa prašinom, koja posve zastre kao gusta magla obzorje; aviatori istina mogu da lete i bez bistrog obzorja samo se oslanjajući na instrumente, ali takov način letenja izbjegavaju kadgod mogu; uslijed velike opreznosti za tolikih letenja po nepovoljnim terenima nijesu imali nijedan slučaj nesreće [...]. (Iz Štamparova dnevnika).
HR HDA 831. Andrija Štampar.

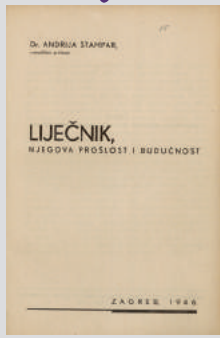

Andrija Štampar

Drugi svjetski rat 1941-1945

*Ne pij vina,
ne puši duhana,
ne pij vode
sa svakog bunara!*

Kao plod Štamparovog rada u interakciji nastala je knjiga Liječnik, njegova prošlost i budućnost. Zagreb, 1946. str. 104. Arhiv Andrije Štampar.

O sudbini slobodnih zidara u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, odnosno o mogućem razlogu Štamparova uhićenja, piše Zoran D. Nenezić (Masoni u Jugoslaviji 1764-1999, tom II, Beograd 1999, str. 38):

Skoro istovremeno sa aprilskim hapšenjem u Beogradu, i u Zagrebu je nekoliko slobodnih zidara bilo uhapšeno jer su se našli na specijalnom spisku potencija. Među prvim uhapšenim slobodnim zidarima u Zagrebu bili su dr. Andrija Štampar, Ivan Meštrović, Hinko Krizman, dr. Stanko Švrlijski i drugi. Ovo hapšenje su izvršili Nemci. I prilikom ovih hapšenja u tzv. NDH slobodni zidari su smatranj engleskim špijunima, pa je to opredjeivalo tretman prema njima [...].

Glaz. 3, svibnja 1944. Štampar u Glaz. str. 80a. Arhiv Andrije Štampar.

[...] Ne treba nikad zaboraviti da je današnje liječničko znanje ipak posljedica djelovanja velikog broja liječnika i drugih stručnjaka, koji su u prajšnjim vijekovima radili, borili se i za svoje uvjerenje i živote žrtvovali. Današnje naše znanje je samo nastavak prijašnjeg i današnjih liječničkih nastajanja onaj, što su njegovi predhodnici pri mnogo težim prilikama započeli i zasluzu su se borili. U današnjem odgoju liječnika leže tradicije prijašnjih vijekova. Zato je i potrebno počti putevima prošlosti i vidjeti, kako je današnji liječnik od prijašnjeg nastao. Na ovima ćemo otkriti mnogo toga, što će nas svjertiti, da su ljudi u davnim vremenima već poznavali istine, za koje mislimo, da su tekovine našeg vremena.

Štampar, A. Liječnik, njegova prošlost i budućnost. Zagreb, 1946. Str. 3

Stari vijek [...] Medicinske škole u Salernu i Montpellier-u. [...] Za prosuđivanje tadašnjih prilika i položaja liječnika vrijedno je spomenuti savjete, koje u jednom spisu daje liječnicima Archimatthaeus. Kad posjećuju bolesnike neka se stave pod bolju zaštitu i mole pomoć anđela. Na putu bolesnika neka ispituju pratice, koji ga je poznao, o prilikama bolesnika i pojavnima bolesti, jer kad pri pregledu biva i muknače ništa ne nada, onda će zavidivši bolesnika barem svojim znanjem o početku i pojavnima bolesti. Pisac preporuča, da se bolesnik prije liječničke posjete isporijedi, jer kad se poslije pregleda o tome govori, onda bolesnici misle da su izgubljeni. Kad liječnik dođe bolesniku, neka nastupi skromno, neka sjedne kraj njega i govori o ljepoti zemlja i vrlinama obitelji kad ga ostavlja, neka mu obeća, da će ozdraviti, ali njegovoj okolini treba da kaže, kako je bolest teška, jer kad bolesnik poslije ozdravi, to će slava liječnika biti veća, a ako umre, onda će ljudi reći da je to liječnik bio predviđa.

Štampar, A. Liječnik, njegova prošlost i budućnost. Zagreb, 1946. Str. 17.

Rad liječnika na drugim poljima [...] Liječnici na ruskim dvorovima. Među ljubimcima ruskih dvorova, koji su u velikoj mjeri utjecali na javne poslove i tako postali poznati na daleka i bliska, bila je i liječnica. Najpoznatiji je bio grof Lestocj (1762-1787), sin francuskog izbjeglice: njega smatraju najvažnijim političkim pistolovom svih vremena; njegov život je sličan uzbuđivom romanu. U mladosti se posvetio kirurgiji i iselio u Rusiju, gdje se je nadao pasti u oči Petru Velikom; i zbija, Lestocj je podučavao cara u raznim liječničkim vještinama, tako da je car pod njegovim nadzorom izveo nekoliko operacija, posjećivao bolnice i nosio uvijek sa sobom medicinske i kirurške instrumente; car je osobito vrlo važiti zaube [...].

Štampar, A. Liječnik, njegova prošlost i budućnost. Zagreb, 1946. Str. 47.

[...] U kojem duhu treba da se spremaju studenti za nove potrebe narodnog zdravlja? Što traži novo vrijeme od njih? Što moraju imati na umu nastavnici fakulteta? Mislim, da ne bih trebao ništa novog reći, nego opetovati ono, što sam jednom prigodom rekao još pred 20 godina. Potrebno je narod obavještavati o njegovim zdravstvenim potrebama i na taj način ga pridobiti za učestvovanje u rješavanju njegovih zdravstvenih potreba; pitanje narodnog zdravlja nije monopol liječnika, nego se njim moraju baviti svi bez razlike, jer se samo zajedničkom suradnjom liječnika i naroda može unaprijediti narodno zdravlje; liječnik treba da je uglavnom socijalni radnik; sa individualnom terapijom on ne može mnogo postići; socijalna terapija može ga dovesti do prvog cilja; liječnik ne smije biti ekonomski zavisian od bolesnika, jer ga ekonomska zavisnost sprečava u izvršenju njegovih glavnih zadataka; u pitanju zdravlja ne smije se činiti velika razlika među ekonomski jakim i slabim; potrebno je stvoriti takovu zdravstvenu organizaciju, u kojoj će liječnik tražiti bolesnika, a ne bolesnik liječnika, jer se samo tako mogu obuhvatiti oni, čije se zdravlje mora čuvati; liječnik treba da je narodu i učitelj; briga za zdravlje nije humanitarnog, nego ekonomskog značaja; glavno mjesto liječničkog djelovanja treba da su ljudska naselja, mjesta u kojima ljudi žive sa svim svojim potrebama i nevoljama, a ne laboratorije i ordinacije; svako ima pravo na zdravlje [...].

Štampar, A. Liječnik, njegova prošlost i budućnost. Zagreb, 1946. Str. 109.

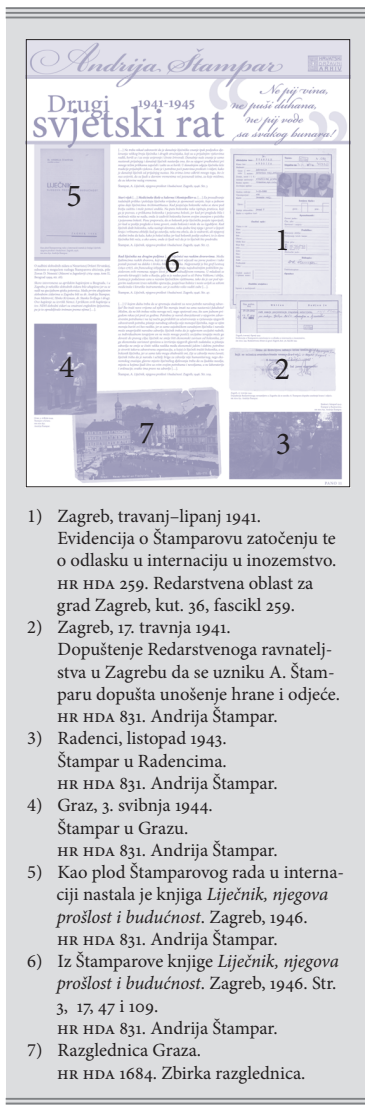
Zagreb, travanj 1944. Liječnikovo izjave o otkladu u interakciji u izjavi. str. 104. Redarstvena oblast za grad Zagreb, kat. 36, fascikl 259.

Zagreb, travanj 1944. Dopisnice Redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu da se uzimka A. Štamparu doputa unoloženje hrane i odjeće. str. 104. Arhiv Andrije Štampar.

Radnici, listopad 1944. Štampar u Radnicima. str. 80a. Arhiv Andrije Štampar.

PANO 11

- 1) Zagreb, travanj–lipanj 1941. Evidencija o Štamparovu zatočenju te o odlasku u internaciju u inozemstvo. HR HDA 259. Redarstvena oblast za grad Zagreb, kut. 36, fascikl 259.
- 2) Zagreb, 17. travnja 1941. Dopuštenje Redarstvenoga ravnateljstva u Zagrebu da se uzniku A. Štamparu dopušta unošenje hrane i odjeće. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Radenci, listopad 1943. Štampar u Radencima. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Graz, 3. svibnja 1944. Štampar u Grazu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) Kao plod Štamparovog rada u internaciji nastala je knjiga *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Iz Štamparove knjige *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. Str. 3, 17, 47 i 109. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Razglednica Graza. HR HDA 1684. Zbirka razglednica.

O sudbini slobodnih zidara u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, odnosno o mogućem razlogu Štamparova uhićenja, piše Zoran D. Nenezić (*Masoni u Jugoslaviji 1764–1999*, tom II, Beograd 1999, str. 18):

Skoro istovremeno sa aprilskim hapšenjem u Beogradu, i u Zagrebu je nekoliko slobodnih zidara bilo uhapšeno jer su se našli na specijalnom spisku poternica. Među prvim uhapšenim slobodnim zidarima u Zagrebu bili su dr. Andrija Štampar, Ivan Meštrović, Hinko Krizman, dr. Stanko Švriljuga i drugi. Ovo hapšenje su izvršili Nemci. I prilikom ovih hapšenja u tzv. NDH slobodni zidari su smatrani engleskim špijunima, pa je to opredeljivalo tretman prema njima [...].

[...] Ne treba nikad zaboraviti da je današnje liječničko znanje ipak posljedica djelovanja velikog broja liječnika i drugih stručnjaka, koji su u prijašnjim vijekovima radili, borili se i za svoje uvjerenje i živote žrtvovali. Današnje naše znanje je samo nastavak prijašnjeg i današnji liječnik nastavlja ono, što su njegovi predhodnici pri mnogo težim prilikama započeli i zašto su se borili. U današnjem odgoju liječnika leže tradicije prijašnjih vijekova. Zato je i potrebno poči putevima prošlosti i vidjeti, kako je današnji liječnik od prijašnjeg nastao. Na ovima ćemo otkriti mnogo toga, što će nas uvjeriti, da su ljudi u davnim vremenima već poznavali istine, za koje mislimo, da su tekovine našeg vremena.

Štampar, A. *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. Str. 3

Stari vijek [...] **Medicinske škole u Salernu i Montpellier-u.** [...] Za prosuđivanje tadašnjih prilika i položaja liječnika vrijedno je spomenuti savjete, koje u jednom spisu daje liječnicima Archimathaeus. Kad posjećuju bolesnike neka se stave pod božju zaštitu i mole pomoć anđela. Na putu bolesniku neka ispituju pratioca, koji ga je pozvao, o prilikama bolesnika i pojavama bolesti, jer kad pri pregledu bila i mokraćne ništa ne nađu, onda će zadiviti bolesnika barem svojim znanjem o početku i pojavama bolesti. Pisac preporuča, da se bolesnik prije liječničke posjete ispovijedi, jer kad se poslije pregleda o tome govori, onda bolesnici misle da su izgubljeni. Kad liječnik dođe bolesniku, neka nastupi skromno, neka sjedne kraj njega i govori o ljepoti kraja i vrlinama obitelji; kad ga ostavlja, neka mu obeća, da će ozdraviti, ali njegovoj okolini treba da kaže, kako je bolest teška; jer kad bolesnik poslije ozdravi, to će slava liječnika biti veća, a ako umre, onda će ljudi reći da je to liječnik bio predvidio.

Štampar, A. *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. Str. 17.

Rad liječnika na drugim poljima [...] **Liječnici na ruskim dvorovima.** Među ljubimcima ruskih dvorova, koji su u velikoj mjeri utjecali na javne poslove i tako postali poznati na daleko i široko, bilo je i liječnika. Najpoznatiji je bio grof Lestocq (1692–1767), sin francuskog izbjeglice; njega smatraju najodvažnijim političkim pustolovom svih vremena; njegov život je sličan uzbudljivom romanu. U mladosti se posvetio kirurgiji i iselio u Rusiju, gdje se je nadao pasti u oči Petru Velikom; i zbilja, Lestocq je podučavao cara u raznim liječničkim vještinama, tako da je car pod njegovim nadzorom izveo nekoliko operacija, posjećivao bolnice i nosio uvijek sa sobom medicinske i kirurške instrumente; car je osobito volio vaditi zube [...].

Štampar, A. *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. Str. 47.

[...] U kojem duhu treba da se spremaju studenti za nove potrebe narodnog zdravlja? Što traži novo vrijeme od njih? Što moraju imati na umu nastavnici fakulteta? Mislim, da ne bih trebao ništa novoga reći, nego opetovati ono, što sam jednom prigodom rekao još pred 20 godina: Potrebno je narod obavještavati o njegovim zdravstvenim potrebama i na taj način ga pridobiti za učestvovanje u rješavanju njegovih zdravstvenih potreba; pitanje narodnog zdravlja nije monopol liječnika, nego se njim moraju baviti svi bez razlike, jer se samo zajedničkom suradnjom liječnika i naroda može unaprijediti narodno zdravlje; liječnik treba da je uglavnom socijalni radnik; sa individualnom terapijom on ne može mnogo postići; socijalna terapija može ga dovesti do pravog cilja; liječnik ne smije biti ekonomski zavisan od bolesnika, jer ga ekonomska zavisnost sprečava u izvršenju njegovih glavnih zadataka; u pitanju zdravlja ne smije se činiti velika razlika među ekonomski jakim i slabim; potrebno je stvoriti takovu zdravstvenu organizaciju, u kojoj će liječnik tražiti bolesnika, a ne bolesnik liječnika, jer se samo tako mogu obuhvatiti oni, čije se zdravlje mora čuvati; liječnik treba da je narodu i učitelj; briga za zdravlje nije humanitarnog, nego ekonomskog značaja; glavno mjesto liječničkog djelovanja treba da su ljudska naselja, mjesta u kojima ljudi žive sa svim svojim potrebama i nevoljama, a ne laboratorije i ordinacije; svatko ima pravo na zdravlje [...].

Štampar, A. *Liječnik, njegova prošlost i budućnost*. Zagreb, 1946. Str. 109.

Andrija Štampar

Otač 1945-1957 Svjetske zdravstvene organizacije

*Ko suncu
prozore zatvara,
bolesti
vrata otvara!*

Šezdeset godina Svjetske zdravstvene organizacije. Prigodno je da se istakne i Štamparova uloga u stvaranju te institucije. Velik dio životne energije i angažmana posvetio je njezino stvaranju i jačanju. Izrađuje njezin Statut, širi napredne ideje, bori se protiv kolonijalizma i rasizma, vodi Interimnu komisiju, koja je od 1946. do njezina utemeljenja 1948. obavljala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije. Komisija se nosila s epidemijom kolere u Egiptu, uspostavljala suradnju na zdravstvenom polju i pomagala ekonomski slabijim zemljama. Sastajala se četiri puta godišnje i u uvjetima velikih razlika Istoka i Zapada i različitoga poimanja demokracije uspijevala unijeti red u područje međunarodnoga zdravstva, sjediniti postojeće organizacije u nove i postaviti temelje za budućnost.

Paris, obližnj. travanj 1948.
Pripremi odbor strukturala u cilju osnivanja Svjetske zdravstvene organizacije u hotelu Palais d'Orsay u Parizu. Štampar u drugom redu, drugi s lijeve strane.

Bilo je to u proljeće 1946. trećeg dana zasjedanja Pripremnog odbora [...] Dugim hodnikom približavao se olujni oblak širokih pleća i okrugle glave. Kad se približio, on je već s one strane vrata pozlaćene dvorane, koja je služila kao tajništvo, otvorio vatru na isprokidanom ali rječitom engleskom jeziku, neukrštenom članovima, veznicima i drugim sporadnim rijetima. Njegova sračbica bila je opravana. Trebalo mu je sadam dana da prevali udaljenost od Zagreba do Pariza, s beskrajnim prekidima u neočekivanim i neudobnim mjestima u cilju pregleda njegovih dokumenata. Bilo je to u posljednjem Evropsi... U toku onih sjednica u Parizu, oni od nas koji su radili s njim dokora su savladali svoju hojadžnost i istanovili da je "halkanski medved" u stvari jedan vrlo simpatičan medo - prijatelj cijelog čovječanstva [...].

H. van Zile Hyde o Štamparu. Iz knjige Grmek, M. D. U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara. Zagreb, 1966. Str. 46.

Medunarodna zdravstvena konferencija u Henry Hudson hotelu u New Yorku. Štampar je prvi lijevo. Pored njega je H. Langner, pomoćnik glavnoga tajnika Ujedinjenih naroda zadužen za odjeljak govanja, podršku i delegacije, a desno od Langnera Y. M. Brand, tajnik Konferencije.

Na Konferenciji su službeni predstavnici 51 države prihvatili nacrt Ustava Svjetske zdravstvene organizacije, što je bilo Pripremi odbor. Konferencija je formirala posebne, tzv. Interimnu komisiju, na predsjednika koje je izabran Štampar, a imala je funkciju Svjetske zdravstvene organizacije do formalnoga uspostavljanja te organizacije 1948.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

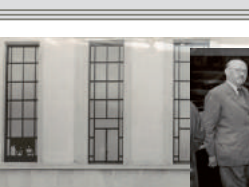
U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

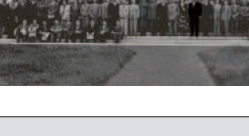
U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

Zeneva, 25. lipnja 1948.
Štampar kao predsjednik Prve generalne skupštine Svjetske zdravstvene organizacije. Desno od njega su B. Chablinov, švicarski tajnik Interimne komisije 1946-1948, i glavni direktor Svjetske zdravstvene organizacije 1948-1955. Na istu stranu 89. Andrije Štampar.

Zeneva, 1949.
Štampar na Trećem redovnom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Rajkumart Amrit Kaur, predsjednice Skupštine. Na istu stranu 89. Andrije Štampar.

Mexiko, 1955.
Štampar na Osmom redovnom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije. Na istu stranu 89. Andrije Štampar.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

1946. Siječanj-veljača: na konferenciji Ujedinjenih naroda u Londonu izbor za prvoga potpredsjednika Ekonomskoga i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda i člana Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije.

1946. Lipanj-srpanj: međunarodna zdravstvena konferencija u New Yorku prihvaća nacrt Ustava Svjetske zdravstvene organizacije sačinjen od Pripremnoga odbora. Štampar na čelu Interimne komisije koja je imala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije do ratifikacije Ustava.

1948. U travnju od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda u Zenevi od 24. lipnja do 24. srpnja. Za predsjednika skupštine izabran Štampar.

1951. Na Štamparov poticaj osnovan Komitet za medicinsku edukaciju u okviru Svjetske zdravstvene organizacije.

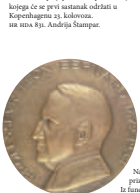
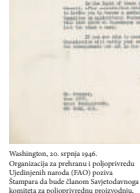
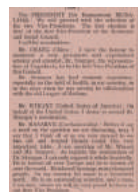
1953. Službeni predstavnici Svjetske zdravstvene organizacije na Prvoj svjetskoj konferenciji o medicinskoj edukaciji u Londonu.

1955. Sudjelovanje u Alginstanu u reorganizaciji Medicinskoga fakulteta.

1956. Nagrada Leon Bernard na Osmom redovnom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Mexiku.

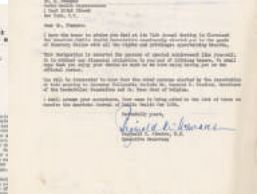
1956. Vodenje seminara za administratore javne zdravstvene službe u Egiptu i Sudanu.

1957. Sudjeluje u osnivanju Medicinskoga fakulteta u Etiopiji.

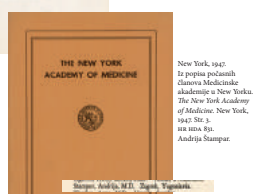

London, 23. siječnja 1946.
Masarik (Čehoslovačka). Vezano uz nominaciju dr. Štampara, ja je u potpunosti podržavam. Ponekad je bilo u Europi u očajnom stanju. Vjek je za njima ljudi. U mojoj zemlji je nalikao pozati. Izostao je izvanostok i London koji je, ako sigurno sam, za prinosom imati kao našeg prvoga predsjednika.

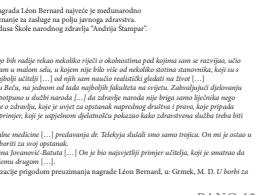
U vrijeme od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificirani Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i socijalnoga vijeta Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. United Nations Journal of the Economic and Social Council, 1946(4), str. 3.

Cleveland, 3. prosinca 1946.
Američko društvo za javno zdravlje izabralo je Štampara za predsjednika člana na 74. godišnjicu sjedišta održanoj u Clevelandu. Na istu stranu 89. Andrije Štampar.

New York, 1947.
Iz popisa počasnih članova Medicinske akademije u New Yorku. Na istu stranu 89. Andrije Štampar.

Nagrada Leon Bernard najveće je međunarodno priznanje za usluge na polju javnoga zdravstva. U Londonu (1956) zasjedajući Andrije Štampar.

1946.

Siječanj–veljača: na konferenciji Ujedinjenih naroda u Londonu izbor za prvoga potpredsjednika Ekonomskoga i socijalnoga vijeća Ujedinjenih naroda i člana Pripremnoga odbora za stvaranje Svjetske zdravstvene organizacije.

Lipanj–srpanj: međunarodna zdravstvena konferencija u New Yorku prihvaća nacrt Ustava Svjetske zdravstvene organizacije sačinjen od Pripremnoga odbora. Štampar na čelu Interimne komisije koja je imala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije do ratifikacije Ustava.

1948.

U travnju od strane 26 članica Ujedinjenih naroda ratificiran Ustav Svjetske zdravstvene organizacije i sazvana Prva svjetska zdravstvena skupština u Ženevi od 24. lipnja do 24. srpnja. Za predsjednika skupštine izabran Štampar.

1951.

Na Štamparov poticaj osnovan Komitet za medicinsku edukaciju u okviru Svjetske zdravstvene organizacije.

1953.

Službeni predstavnik Svjetske zdravstvene organizacije na Prvoj svjetskoj konferenciji o medicinskoj edukaciji u Londonu.

1955.

Sudjelovanje u Afganistanu u reorganizaciji Medicinskoga fakulteta.

Nagrada Léon Bernard na Osmom redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije u Mexicu.

1956.

Vođenje seminara za administratore javne zdravstvene službe u Egiptu i Sudanu.

1957.

Sudjeluje u osnivanju Medicinskoga fakulteta u Etiopiji.

Šezdeset godina Svjetske zdravstvene organizacije prigoda je da se istakne i Štamparova uloga u stvaranju te institucije. Velik dio životne energije i angažmana posvetio je njezinu stvaranju i jačanju. Izrađuje njezin Statut, širi napredne ideje, bori se protiv kolonijalizma i rasizma, vodi Interimnu komisiju, koja je od 1946. do njezina utemeljenja 1948. obavljala funkciju Svjetske zdravstvene organizacije. Komisija se nosila s epidemijom kolere u Egiptu, uspostavljala suradnju na zdravstvenom polju i pomagala ekonomski slabijim zemljama. Sastajala se četiri puta godišnje i u uvjetima velikih razlika Istoka i Zapada i različitoga poimanja demokracije uspijevala unijeti red u područje međunarodnoga zdravstva, sjediniti postojeće organizacije u nove i postaviti temelje za budućnost.

- 1) Pariz, ožujak i travanj 1946. Pripremi odbor stručnjaka u cilju osnivanja Svjetske zdravstvene organizacije u hotelu Palais d'Orsay u Parizu. Štampar u drugom redu, treći s lijeva. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) New York, 19. lipnja 1946. Međunarodna zdravstvena konferencija u Henry Hudson hotelu u New Yorku. Štampar je prvi s lijeva. Pored njega je H. Laugier, pomoćnik glavnoga tajnika Ujedinjenih naroda zadužen za socijalna pitanja,

- pozdravlja delegate, a desno od Laugiera Y. M. Biraud, tajnik Konferencije.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Ženeva, 24. lipnja do 24. srpnja 1948. Štampar kao predsjednik Prve generalne skupštine Svjetske zdravstvene organizacije. Desno od njega su B. Chisholm, izvršni tajnik Interimne komisije 1946–1948. i glavni direktor Svjetske zdravstvene organizacije 1948–1953.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 4) London, 23. siječnja 1946. Masaryk (Čehoslovačka): *Vežano uz nominaciju dr. Štampara, ja ju u potpunosti podržavam. Poznat je diljem Europe i u cijelom svijetu. Vole ga na tisuće ljudi. U mojoj zemlji je naširoko poznat. Izniman je znanstvenik i čovjek kojega ćemo, siguran sam, sa ponosom imati kao našeg prvog potpredsjednika.*
Iz rasprave prigodom izbora Štampara za prvoga potpredsjednika Ekonomskoga i socijalnoga vijeća Ujedinjenih naroda na Konferenciji u Londonu. *United Nations Journal of the Economic and Social Council*. 1(1946), str. 3.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 5) Washington, 20. srpnja 1946. Organizacija za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO) poziva Štampara da bude članom Savjetodavnoga komiteta za poljoprivrednu proizvodnju, kojega će se prvi sastanak održati u Kopenhagenu 23. kolovoza.

- HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) Cleveland, 3. prosinca 1946. Američko društvo za javno zdravstvo izabralo je Štampara za počasnoga člana na 74. godišnjoj sjednici održanoj u Clevelandu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 7) New York, 1947. Iz popisa počasnih članova Medicinske akademije u New Yorku. *The New York Academy of Medicine*. New York, 1947. Str. 3.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 8) Ženeva, 7. travnja 1948. Do punopravnoga osnutka Svjetske zdravstvene organizacije došlo je kad je prikupljen potreban broj ratifikacija, sveukupno 26 članica Ujedinjenih naroda.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 9) Ženeva, 1950. Štampar na Trećem redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije s Rajkumari Amrit Kaur, predsjednicom Skupštine.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 10) Mexico, 1955. Štampar na Osmom redovitom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 11) Nagrada Léon Bernard najveće je međunarodno priznanje za zasluge na polju javnoga zdravstva. Iz fundusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Andrija Štampar

1947-1958 Predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

*Ko svuda pljuje,
kužnim klicama
ljude truje!*

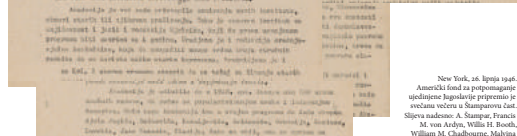
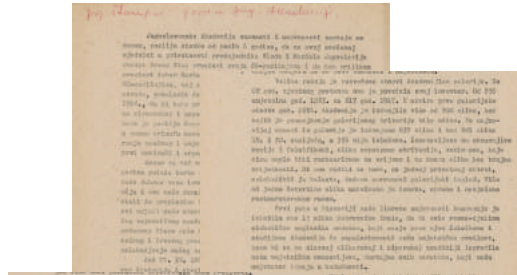
Štamparova djelatnost nakon Drugoga svjetskoga rata u velikoj je mjeri obilježila Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti u Zagrebu, kojoj je predsjednik od 4. travnja 1947. do smrti 1958. Za njegova je mandata u Akademiji utemeljen Institut za higijenu rada (poslije Institut za medicinska istraživanja), posebnu je brigu posvetio njezinim izdavanjima te potaknuo uređenje instituta u Zadru, Rovinju, Dubrovniku.

Tako je u našu Akademiju unio uz atmosferu pijeteta za narodnu starinu, atmosferu rada i progresivnog shvaćanja za suvremenu nauku i umjetnost. Umjesto duha konzerviranja prošlosti, koje se, međutim, nije nikada odricao, unio je vitalne snage dinamične mladosti [...]. Mjesto maćuhin i ozbiljnih kabineta, u kojima su naši senjori nauke davali plodove svojih dugogodišnjih napora i prognosa, on stvara klimu punu svijetla i topline, koja pogoduje i mladima. Sve što je najbolje u našem narodu [...]. sve što u sebi nosi bilo kakve snage, sve je to okupljao i sabirao, kako bi stari staklo dakavskog vladike dobilo nove tokove. Ma da nije bio revolucionar u oblikovanju značenja te riječi, čitavo je njegovo djelovanje bilo u stvari revolucionarno.

P. Tomasić o Štamparu. Iz knjige Grmek, M. D. U borbi za narodna zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara. Zagreb, 1966. Str. 44.

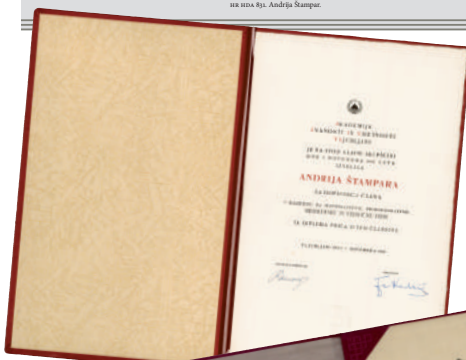

Zagreb, 12. veljače 1947.
Štamparov izbor za prvoga člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Odboru za socijalnu, historijsku i filozofsku nauku.
na str. 83. Andrije Štampar.

Zagreb, 1947.
Glasnik A. Štampara na svečanosti sjednice Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
na str. 83. Andrije Štampar.

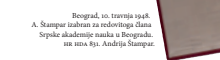
New York, 26. lipnja 1948.
Američki fond za potpomaganje sjednice Jugoslavije priprema za svečano veče u Rampanov čas.
Sjevera nadzore: A. Štampar, Francis M. von Arden, Willis H. Booth, William M. Chadbourne, Mahvira Hoffman, Alan J. Philip i Nelbach.
na str. 83. Andrije Štampar.

Ispijanje, 7. studenoga 1947.
A. Štampar imenovao dopisnim članom Slovenke akademije znanosti i umjetnosti u Ispijanju.
na str. 83. Andrije Štampar.

Zagreb, oko 1951.
Štampar ispred zgrade Akademije na Zrinskiom trgu u Zagrebu.
na str. 83. Andrije Štampar.

Beograd, 10. travnja 1948.
A. Štampar sahranjen na nekropoli Srpke akademije nauka u Beogradu.
na str. 83. Andrije Štampar.

New York, 26. lipnja 1948.
Philip H. Nelbach, izvršni direktor Američkoga fonda za potpomaganje sjednice Jugoslavije, u svojoj izjavi o Štamparu.
na str. 83. Andrije Štampar.

Štamparova djelatnost nakon Drugoga svjetskoga rata u velikoj je mjeri obilježena Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti u Zagrebu, kojoj je predsjednik od 4. travnja 1947. do smrti 1958. Za njegova je mandata u

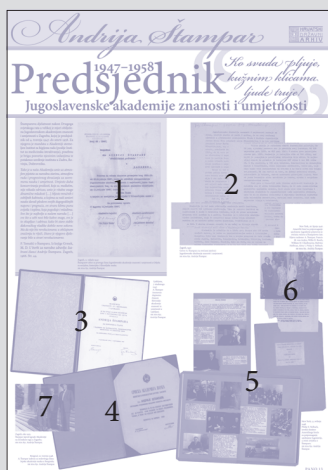
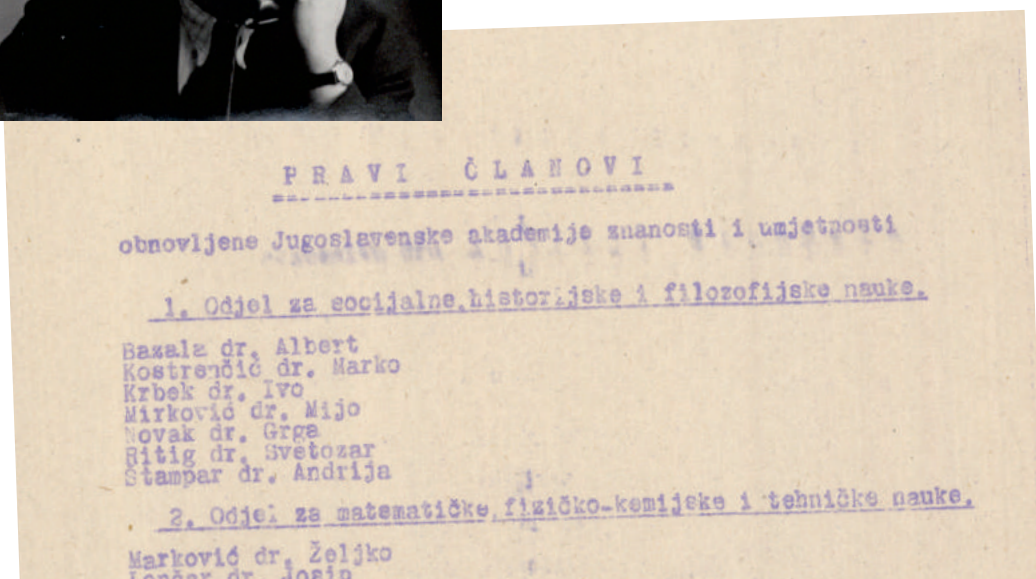

Akademiji utemeljen Institut za higijenu rada (poslije Institut za medicinska istraživanja), posebnu je brigu posvetio njezinim izdanjima te potaknuo uređenje instituta u Zadru, Rovinju, Dubrovniku.

Tako je u našu Akademiju unio uz atmosfere pijeteta za narodnu starinu, atmosferu rada i progresivnog shvaćanja za suvremenu nauku i umjetnost. Umjesto duha konzerviranja prošlosti, koje se, međutim, nije nikada odricao, unio je vitalne snage dinamične mladosti [...]

Mjesto mračnih i ozbiljnih kabineta, u kojima su naši seniori nauke davali plodove svojih dugogodišnjih napora i pregnuća, on stvara klimu punu svijetla i topline, koja pogoduje i mladima. Sve što je najbolje u našem narodu [...] sve što u sebi nosi bilo kakve snage, sve je to okupljao i sabirao, kako bi staro stablo đakovačkog vladike dobilo nove sokove. Ma da nije bio revolucionarac u običajnom značenju te riječi, čitavo je njegovo djelovanje bilo u stvari revolucionarno.

P. Tomašić o Štamparu. Iz knjige Grmek, M. D. *U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara*. Zagreb, 1966. Str. 44.

- 1) Zagreb, 11. veljače 1947. Štamparov izbor za pravoga člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Odjelu za socijalne, historijske i filozofske nauke. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) Zagreb, 1947. Govor A. Štampara na svečanoj sjednici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 3) Ljubljana, 7. studenoga 1947. A. Štampar imenovan dopisnim članom Slovenske akademije znanosti in umetnosti u Ljubljani. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Beograd, 10. travnja 1948. A. Štampar izabran za redovitoga člana Srpske akademije nauka u Beogradu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 5) New York, 13. svibnja 1948. Philip E. Nelbach, izvršni direktor Američkoga fonda za potpomaganje ujedinjene Jugoslavije, u svom izvješću o Štamparu. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 6) New York, 26. lipnja 1946. Američki fond za potpomaganje ujedinjene Jugoslavije pripremio je svečanu večeru u Štamparovu čast. Slijeva nadesno: A. Štampar, Francis M. von Ardyn, Willis H. Booth, William M. Chadbourne, Malvina Hoffman, Alma ?, Philip E. Nelbach. HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 7) Zagreb, oko 1955. Štampar ispred zgrade Akademije na Zrinskom trgu u Zagrebu. HR HDA 831. Andrija Štampar.

Izbor iz djela

„Ko u krčmi
često drijema,
za sušicu
krevet sprema!“

Socijalna medicina, 11 II. dio, Zagreb, 1935-1936. HR BINA R93. Andrija Štampar.

Djela reprodukcije kojih donosimo izvornu se u arhivske fondove sira sira R93. Andrija Štampar i u Knjižnici Hrvatskoga državnog arhiva.

PANO 14

POPIS ŠTAMPAROVIH KNJIGA I ČLANAKA

Iz: Grmek, M. D. O životu i djelima Andrije Štampara. *Zdravstvene novine* (Zagreb), 11, 1(1958), str. 57-67. Posebni otisak.

I. KNJIGE

- Knjižnica za narodno zdravlje, sv. I. Sušica, Nova Gradiška 1909, 28 str.
- Knjižnica za narodno zdravlje, sv. II. Žestoka pića (napisali M. Helenius i A. Trygg-Helenius, preveo na hrvatski A. Š.), Nova Gradiška 1909, 41 str.
- Knjižnica za narodno zdravlje, sv. III. Spolne bolesti (napisano po prof. Fingeru i Šumburgu), Nova Gradiška 1909, 31 str.
- Knjižnica za narodnu prosvjetu i narodno zdravlje, sv. I. Pouke o zdravlju, Zagreb 1910.
- Knjižnica za narodnu prosvjetu i narodno zdravlje, sv. 2. Sifilis kao društveno zlo (napisano po prof. Furnijeu), Zagreb 1910, 31 str.
- Alkohol i naše zdravlje, Zagreb 1911.
- Zdravlje, Niz pouka o zdravlju i bolesti, Zagreb 1912, 71 str.
- Je li alkohol hrani? Knjižnica proti alkoholu, sv. 7, Karlovac 1912.
- Narodna čitanka o alkoholu, Zagreb 1919, 80 str.
- Naša higijenska služba i inostranstvo, Beograd 1925, 46 str.
- L'Organisation des services d'hygiène publique dans le "Royaume des Serbes, Croates et Slovenes", Genève 1925.
- Organization of the Public Health Services' in the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes, Geneva 1925, 51 str.
- Socijalna medicina. Prvi deo. Sastavio A. Š. uz suradnju jugoslovenskih socijalnih lekara, Zagreb 1925, 285 str.
- Socijalna medicina. Drugi deo. Epidemiologija. Napisao Stevo Ivanić, Zagreb 1926, 182 str.
- Pet godina socijalno-medicinskog rada u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1920-1925, Zagreb 1926.
- Naša higijenska služba i inostranstvo, Rad u 1926. godini, Beograd 1927, 12 str.
- Narodna čitanka o alkoholu, drugo prošireno i dopunjeno izdanje priredio Dr. Vuk Vrhovac, Zagreb 1931, 194 str.
- Soziale Medizin und die Gemeindeärzte, Budapest 1933, 18 str.
- Deset godina unapređivanja narodnog zdravlja, Zagreb 1934, 135 str.
- Report on a Survey of Certain Localities in Kiangsi, Reported by M. Brauer, E. Briand-Clausen and A. Štampar, Edit. by National Government of the Republic of China, 1934, 64 str.
- The Northwestern Provinces and their Possibilities of Development. Edit. by National Government of the Republic of China, 1934, 68 str.
- Report on Public Health in China, Geneva 1936.
- Public Health in Jugoslavia, London 1938, 44 str.
- Zdravlje i društvo, Zagreb 1939, 276 str.
- Higijena i socijalna medicina za liječnike i medicinare, sv. I, Zagreb 1940, 411 str.
- Socijalna i zdravstvena zaštita slušača sveučilišta i visokih škola u Zagrebu, Zagreb 1940, 37 str.
- Liječnik, njegova prošlost i budućnost, Zagreb 1946, 125 str.
- World Health Organization, New York 1946.
- Uvod u medicinu. Po predavanjima prof. A. Štampara sastavio D. Grmek. Zagreb 1953 (drugo izdanje 1957).
- Background to Rural Health, Geneva 1954, 34 str.

II. ČLANCI

- Narodne pitalice, *Pobratim*, 12/1901-2, br. 16, str. 375; 13/1902-3, br. 15, str. 356.
- Istine, *Pokret*, 3/1906, br. 229.
- Misli, *Svetlost*, 3/1907, br. 2, str. 4.
- Alkohol, *Materinska riječ* (Brod), 1907-8, br. 66, str. 5.
- Da li može sve samo od sebe proći?, *Materinska riječ*, 1907-8, br. 67, str. 4-5.
- Priljepčive bolesti, *Materinska riječ*, 1907-8, br. 68, str. 3.
- Ne dajte djeci žestokih pića, *Materinska riječ*, 1907-8, br. 70, str. 4.
- Dan austrijskih antialkoholičara, *Liječ. vijestnik*, 30/1908, br. 12, str. 388-390.
- Alkohol s medicinskog gledišta, *Svetlost*, 4/1908, br. 35-38.

40. Jedinstvo materije, *Hrvatski đak*, 2/1908, br. 2, str. 41–42.
41. Svemir, *Hrvatski đak*, 2/1908, br. 3, str. 66–68.
42. Alkohol, *Hrvatski đak*, 3/1908, br. 3, str. 80–85.
43. Generatio aequivoca, *Hrvatski đak*, 2/1908, br. 4, str. 104–105.
44. Bečke institucije za popularizaciju znanosti, *Hrvatski đak*, 3/1908, br. 4, str. 106–110.
45. Razvoj života, *Hrvatski đak*, 2/1908, br. 6–7, str. 172–173.
46. Slike, *Pokret*, 5/1908, br. 147, str. 9.
47. Alkohol, *Narodna Obrana* (Osijek), 7/1908, br. 259.
48. Napredak moderne kirurgije (Transplantacija organa), *Zvono*, 3/1909, br. 10, str. 278–281.
49. Seksualna pedagogika, *Zvono*, 3/1909, br. 11, str. 299–303.
50. Mekanizam duševnog života, *Zvono*, 3/1909, br. 13, str. 342–347.
51. Bobra protiv sušice, *Zvono*, 3/1909, br. 14, str. 371–374.
52. Iz područja socijalne medicine: 1. Liječnik na selu, *Zvono*, 3/1909, br. 16, str. 437–440.
53. Iz područja socijalne medicine: 2. Školski liječnik, *Zvono*, 3/1909, br. 18, str. 492–495.
54. Iz područja socijalne medicine: 3. Rad oko dizanja narodnog zdravlja, *Zvono*, 3/1909, br. 24, str. 645–650.
55. Iz područja socijalne medicine: 3. Rad oko dizanja narodnog zdravlja, seksualni život, krize i etika, *Zvono*, 3/1909, br. 26, str. 710–713.
56. Ideali života, *Hrvatski đak*, 4/1909, br. 1, str. 10–11.
57. Čovjek u svijetlu moderne nauke, *Hrvatski đak*, 4/1909, br. 2, str. 42–45.
58. Bludilišta i bludnice, *Pravo naroda*, 3/1909, br. 29, str. 4 i br. 30, str. 4.
59. Rak, *Pravo naroda*, 3/1909, br. 34, str. 4.
60. Voda, *Neven* (Subotica), 26/1909, br. 5, str. 34–36.
61. Alkoholno pitanje, *Zora* (Beč – Prag), 1/1910, br. 3, str. 124–126; br. 4–5, str. 202–208; br. 6–7, str. 284–291; br. 8, str. 353–355; br. 9, str. 409–410; br. 10, str. 457–459.
62. Oblik čovjeka, *Zvono*, 4/1910, br. 3, str. 61–65.
63. Naša hrana, *Zvono*, 4/1910, br. 4, str. 75–80.
64. Hermann Nothnagel, *Zvono*, 4/1910, br. 5, str. 119–120.
65. Dr. Robert Koch, *Zvono*, 4/1910, br. 11, str. 252–254.
66. Problem starenja (priredio A. Š. po prof. Felixu Regnaultu), *Zvono*, 4/1910, br. 24, str. 568–572.
67. Zakoni protiv alkohola, *Zvono*, 4/1910, br. 25, str. 580–583.
68. Borba proti alkoholizmu, *Novi vaspitač*, 23/1910, sv. 11–12, str. 345–348.
69. Iva. U spomen pok. Ivanu Kozarcu, *Hrvatski pokret*, 7/1910, br. 267, str. 2–3.
70. Kod ženidbe, *Pravo naroda*, 4/1910, br. 6, str. 7–8.
71. Kod ženidbe, *Hrvatski narod* (Sarajevo), 1910.
72. Socijalna higijena, *Slobodna riječ*, 9/1910, br. 293, str. 5.
73. Človek v luči moderne vede, *Svobodna misel*, 4/1910–11, br. 8–10, str. 118–120.
74. Socijalna medicina i higijena, *Savremenik*, 5/1910, br. 2, str. 144–145; br. 3, str. 215–216.
75. Voda, *Pučka prosvjeta*, 4/1910, br. 6, str. 85–87.
76. Borba protiv tuberkuloze u Hrvatskoj, *Zdravlje*, 6/1911, br. 2, str. 37–41.
77. Lječilišta za sušičave, *Zvono*, 4/1911, br. 3, str. 14–19.
78. Kuga, *Zvono*, 5/1911, br. 4, str. 28–31.
79. Seksualni problemi, *Zvono*, 5/1911, br. 5, str. 1–5.
80. Za pučku prosvjetu, *Slobodna riječ*, 10/1911, br. 28, str. 5–6.
81. Radničko zdravlje, *Slobodna riječ*, 10/1911, br. 58, str. 5; br. 59, str. 5.
82. Austrijski centralni komite za suzbijanje tuberkuloze, *Slobodna riječ*, 10/1911, br. 116, str. 5.
83. Slobodna misao i alkoholizam, *Slobodna misao*, 2/1911, br. 5, str. 153.
84. Lječilišta za sušičave, *Pučka prosvjeta*, 5/1911, br. 1, str. 5–6.
85. Stan, *Pučka prosvjeta*, 5/1911, br. 2, str. 22–26.
86. Narodno zdravlje, *Pučka prosvjeta*, 5/1911, br. 3, str. 33–35.
87. Teški porezi, *Pučka prosvjeta*, 5/1911, br. 5, str. 69–70.
88. Dvije uspomene – dvije slave, *Hrvatski pokret*, 7/1911, br. 155, str. 6.
89. Socijalna medicina, *Zora*, 2/1911, br. 3, str. 126–131.
90. Alkohol u Hrvatskoj (odlomak iz “Studije o alkoholizmu”), *Crveni kalendar*, 4/1911, str. 58–65.
91. Kuga, *Hrvatske novine*, 19/1911, br. 10.
92. Za narodnu prosvjetu, *Pravo naroda*, 5/1911, br. 6, str. 2–3.
93. Trahom, *Pravo naroda*, 5/1911, br. 39, str. 2–3.
94. Društvo za čuvanje narodnog zdravlja u Srbiji, *Liječnički vjesnik*, 34/1912, br. 12, str. 469–471.
95. Zaštita radničkog zdravlja, *Slobodna riječ*, 11/1912, br. 94, str. 4.
96. Zaštita dojenčadi, *Slobodna riječ*, 11/1912, br. 177, str. 2; br. 179, str. 5.
97. Kako naš narod živi i umire, *Slobodna riječ*, 11/1912, br. 210, str. 1.
98. Sokoli i borba protiv alkohola, *Narodni glas*, 7/1912, br. 35.
99. Zdravstvene prilike grada Karlovca, *Narodni glas*, 7/1912, br. 52.
100. Narodno zdravlje, *Hrvatski pokret*, 8/1912, br. 51, str. 2–3; br. 57, str. 13–14; br. 63, str. 11–12; br. 69, str. 7–9.
101. Nešto o alkoholu, *Crveni kalendar*, 5/1912, str. 78–79.
102. Kako deluje alkohol na čoveka, *Srbobran*, 4/1912, br. 151, str. 4–5.
103. Dobri zakoni, *Novi naraštaj*, 2/1912, br. 2, str. 21–23; br. 4, str. 53–56.
104. Alkoholizam u Hrvatskoj i borba za trezvenost, *Trezvenost*, 5/1912, br. 2, str. 22–26.
105. Zima, *Banovac*, 25/1912, br. 8.
106. Naše narodno zdravlje (Fragmenti), *Liječnički vjesnik*, 35/1913, br. 1, str. 14–18.
107. Socijalna razmatranja o hrani, *Crveni kalendar*, 6/1913, str. 65–69.
108. Sokoli i borba protiv alkohola, *Hrvatski sokolski koledar*, 8/1913, str. 46–48.
109. Kako piće kvari ljudsko zdravlje, *Danica, Koledar za 1915*, str. 172–175.
110. Narodno zdravlje, *Zadrugar, Koledar hrv. seljačkih zadruga*, 1915, str. 94–95.
111. Alkoholizam, *Hrvatska njiva*, 2/1918, br. 18–19, str. 322–324.
112. Mala pripovijest, *Narodna zaštita*, 2/1913, br. 4–6, str. 105–106.
113. O reformi zdravstva, *Hrvatska njiva*, 2/1918, br. 46, str. 773–774.
114. Borba proti tuberkulozi, *Hrvatska njiva*, 2/1918, br. 12, str. 203–204.
115. Kako ćemo očuvati narodno zdravlje?, *Hrvatska njiva*, 2/1918, br. 28, str. 481–483.
116. Još o dru. Draganu Šašelu, *Hrvatska njiva*, 2/1918, br. 42, str. 714–715.
117. Stanica za alkoholičare, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 2, str. 36–37.
118. Stanica za tuberkulozne, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 3, str. 100–101.
119. Suzbijanje tuberkuloze, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 6, str. 290–291.
120. Kongres interaliranih naroda za socijalnu higijenu u Parizu, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 6, str. 306–308.
121. Zaštita djece u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 7, str. 381–383.
122. Primjetbe k osnovi zakona o čuvanju narodnog zdravlja, Preventivni dio zakona, *Liječnički vjesnik*, 41/1919, br. 8, str. 424–429.
123. O aktualnim zadacima naše zdravstvene politike, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 11, str. 166–167.
124. Suzbijanje spolnih bolesti, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 13, str. 203–205.
125. Seksualna pedagogika kao sredstvo u borbi protiv spolnih bolesti, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 14, str. 222–223.

126. O zaštiti djece, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 16, str. 246–247.
127. Agrarna reforma i zdravstvene potrebe, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 23, str. 365–366.
128. O zdravstvenoj politici, *Jugoslavenska njiva*, 3/1919, br. 29, str. 455–458; br. 31, str. 471–474 i str. 489–491.
129. Agrarna reforma i sanitarne potrebe, *Demokratija*, 1/1919, br. 69, str. 2.
130. Naše narodno zdravlje, *Demokratija*, 1/1919, br. 63, str. 2.
131. Stan i alkoholizam, *Narodni glas*, 10/1919, br. 11.
132. Dajte nam liječnika na selo!, *Gospodarski list*, 7/1919, br. 15, str. 169–170.
133. Iz zapisa liječnika, *Novi život*, 4/1919, br. 1, str. 6–7; br. 3, str. 43–44.
134. Stan i alkoholizam, *Novi život*, 4/1919, br. 7, str. 100–103.
135. Etika i narodno zdravlje, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 1–2, str. 17–20.
136. O socijalizaciji liječničke službe, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 4, str. 107–110.
137. O socijalnoj terapiji, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 7, str. 261–271.
138. O reformi zdravstvenih ustanova, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 8–9, str. 345–349.
139. O reformi medicinske nastave, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 11, str. 443–447.
140. Novi sanitetski zakon, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 1/1919–20, br. 14, str. 587–591.
141. Zadaće zakonodavnih i upravnih oblasti u suzbijanju tuberkuloze, *Liječnički vjesnik*, 42/1920, br. 3–4, str. 113–115.
142. Ministarstvo narodnog zdravlja, *Srpsko Kolo*, 1920, str. 72–75.
143. Antialkoholni dan, *Prosvetni glasnik*, 37/1920, br. 1, str. 36–38.
144. Na koji način da se kod nas suzbiju zarazne bolesti?, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 2/1921, br. 12, str. 573–575.
145. Zdravlje i njegova vrednost, *Nova zora*, 4/1921, br. 2, str. 3–4.
146. Zdravlje i njegova vrednost, *Srpsko Kolo*, 1921, str. 113–116.
147. Država i narodno zdravlje (Intervju), *Riječ*, 3/1921, br. 245, str. 4–5.
148. Reforma stana, *Narodni glas*, 7/1921, br. 21.
149. Važnost alkoholnog pitanja po društvo, *Pravda* (Sarajevo), 3/1921, br. 46, str. 3.
150. Mala pripovijest, *Medimurske novine*, 3/1921, br. 16, str. 2–3.
151. O zdravstvenoj politici, *Srpsko Kolo*, 1922, str. 75–77.
152. O socijalnoj medicini (Pristupno predavanje), *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 4/1923, br. 1–3, str. 1–12.
153. Naši novi zadaci u higijenskoj službi, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 5/1924, br. 1–3, str. 1–3.
154. Naši novi zadaci u higijenskoj službi, *Liječnički vjesnik, Stal. dio*, 46/1924, br. 4, str. 120–121.
155. Naši novi zadaci u higijenskoj službi, *Glasnik apotekarstva*, 6/1924, br. 12, str. 249–251.
156. Naši novi zadaci u higijenskoj službi, *Jedinstvo*, 6/1924, br. 1418, str. 2–3; br. 1463, str. 2–3.
157. Higijena i delo svetskog mira, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 5/1924, br. 11–12, str. 617–618.
158. Pet godina rada na higijeni, *Glasnik Min. nar. zdravlja*, 6/1925, br. 6–8, str. 289–291.
159. Politika o populaciji, *Jugoslavenska njiva*, 9/1925, br. 2, str. 41–48.
160. Alkohol, bolest i smrt, *Novo svjetlo*, 1/1925–26, br. 34, str. 4.
161. Sokolstvo i alkoholizam, *Sokolski glasnik*, 9/1927, br. 4, str. 54–55.
162. Naša ideologija, *Nova Evropa*, 18/1928, br. 8, str. 229–231.
163. Rokfelerova fondacija, *Politika*, 25/1928, br. 7365, str. 8.
164. La socialisation de la médecine en Yougoslavie, *Les Nouvelles Yougoslaves*, 1/1929, br. 18, str. 1.
165. Socijalna medicina i alkoholizam, *Spomenica o IV. Jugoslovenskom kongresu trezvenosti u Beogradu*, 1931, str. 52–54.
166. Socijalna medicina i alkoholizam, *Ferijalac*, 4/1931, br. 7–9, str. 163–166.
167. Umro mali Stojan, *Naše selo*, 2/1932, br. 8–9, str. 2.
168. Socijalna medicina i praktični liječnici, *Liječnički vjesnik, Stal. dio*, 55/1933, br. 3, str. 72–73.
169. Jugoslavija i zdravstveno podizanje sela, *Vestnik českých lékařů*, 1933, br. 8.
170. Sozialisierung der ärztlichen Tätigkeit, *Woge-Blatt*, 2/1933, br. 7, str. 4–7.
171. Mala pripovijest, *Vrbaske novine*, 6/1934, br. 439, str. 3.
172. Socijalizacija lekarskog rada, *Ujedinjeni sindikati*, 10/1934, br. 2, str. 22–24.
173. Cooperation in Health Matter Between National Government of Republic of China and League of Nations, *Bulletin of the Health Organisation of the League of Nations*, 5/1936, str. 1082–1126.
174. Health Program for Fukien (April 1936), *Chinese Medical Journal*, 51/1937, str. 1091–1101.
175. Zdravstvene i socijalne prilike u Kini, *Liječnički vjesnik*, 59/1937, br. 7, str. 323–327; br. 8, str. 372–379.
176. Šta je video u Kini jedan naš čovek, *Pravda* (Beograd), 33/1937, br. 11919, str. 5.
177. Umro mali Stojan, *Kalendar Crvenoga križa*, 1937, str. 60.
178. Second General Report on Certain European Schools and Institutes of Hygiene, Reported by W.W. Jameson, G. Pittaluga and A. Štampar, *Bulletin of the Health Organisation of the League of Nations*, 7/1938, br. 2, str. 191–427.
179. Observations of a Rural Health Worker (Cutter Lecture), *The New England Journal of Medicine*, 218/1938, br. 24, str. 991–997.
180. Sanitarно-tehnički rad Škole narodnog zdravlja u Zagrebu 1927–1937, Uvodna riječ, *VPS*, 4/1938, br. 1–2, str. 3–6.
181. Mala pripovijetka, *Srpski zadrugar*, 10/1938, br. 7, str. 277–279.
182. Dr. Andrija Štampar koji je tri godine proveo na Dalekom Istoku govori o Kini, *Politika*, 35/1938, br. 10644, str. 5.
183. Opažanja jednog radnika na unapređenju zdravlja na selu, *Liječnički vjesnik*, 61/1939, br. 1, str. 1–5.
184. Novi duh u Americi. Socijalno-medicinska opažanja, *Liječnički vjesnik*, 61/1939, br. 1, str. 80–87.
185. Liječnik i inženjer, *VPS*, 5/1939, br. 5, str. 211–212.
186. Kina u preporodu, *Nova riječ*, 4/1939, br. 158, str. 3.
187. Socijalno-ekonomski odnosi u Jugoslaviji, *Geometarski list*, 1/1939–40, br. 2, str. 4.
188. O liječničkoj službi na selu, *Liječnički vjesnik*, 62/1940, br. 1, str. 3–7.
189. Nekrolog Dr. Milanu Jovanović-Batutu, *Liječnički vjesnik*, 62/1940, br. 9, str. 463–464.
190. Politika o populaciji, *Liječnički vjesnik*, 62/1940, br. 11, str. 560–562.
191. O reformi medicinske nastave, *Liječnički vjesnik*, 63/1941, br. 1, str. 28–33.
192. O reformi medicinske nastave, *Alma Mater Croatica*, 4/1941, br. 7, str. 261–269.
193. Razvitak socijalne i zdravstvene zaštite visokoškolaca, *Liječnički vjesnik*, 63/1941, br. 2, str. 105–108.
194. Utjecaj društvenih i privrednih prilika na ljudski život i zdravlje, *Liječnički vjesnik*, 67/1945, br. 5–6, str. 103–109.
195. Nova svjetska zdravstvena organizacija, *Liječnički vjesnik*, 68/1946, br. 11–12, str. 254–258.
196. Ujedinjeni narodi i zdravstvena pitanja, *Medicinar*, 1/1946, br. 1, str. 7–12.
197. Socijalna sigurnost, *Arhiv za medicinu rada*, 1/1946, br. 2, str. 89–101.
198. Pasteur i njegovo značenje u pobjedama nad bolestima, *Borba*, 22. III. 1947.
199. (Govor povodom 80-godišnjice Akademije i izbora maršala Tita za počasnog člana), *Ljetopis JAZU*, knj. 54, 1949, str. 55–70.
200. Svjetski zdravstveni dan, *Zaštita zdravlja*, 5/1950, br. 2, str. 17–20.
201. Škola narodnog zdravlja i njezina uloga u unapređenju narodnog zdravlja, *Zdravstvene novine*, 4/1951, br. 1, str. 3–4.
202. O svjetskim problemima higijene (Predavanje održano na sastanku austrijskih higijeničara, 2.–4. srpnja 1951.

u Gracu – Austrija), *Zdravstvene novine*, 4/1951, br. 7, str. 111–114.

203. Put predstavnika evropske zdravstvene službe po Švedskoj, Škotskoj i Belgiji, *Zdravstvene novine*, 4/1951, br. 10, str. 178.

204. Prije dvadeset i pet godina, *Zdravstvene novine*, 5/1952, br. 9, str. 131.

205. Nastava higijene, preventivne i socijalne medicine (njihov sadržaj, mjesto i važnost u nastavnom planu Medicinskog fakulteta), *Zdravstvene novine*, 5/1952, br. 10, str. 147.

206. Sastanci u Nancyju, *Zdravstvene novine*, 6/1953, br. 2, str. 19–20.

207. U 1953., *Zdravstvene novine*, 7/1954, br. 1, str. 3–6.

208. VII. skupština Svjetske zdravstvene organizacije (govor A. Štampara), *Zdravstvene novine*, 7/1954, br. 6, str. 94–95.

209. Dom narodnog zdravlja, *Narodno zdravlje*, 10/1954, br. 11, str. 327–330.

210. O problemima nastave i naučnog rada na zagrebačkom sveučilištu, *Narodni list*, 10/1954, br. 2944 i 2945.

211. Sixth Award of the Léon Bernard Foundation Prize, *Chronicle of the World Health Organization*, 9/1955, br. 7, str. 203–206.

212. Međunarodno priznanje prof. dru. A. Štampara (govor povodom nagrade L. Bernarda), *Zdravstvene novine*, 8/1955, br. 6, str. 86.

213. (Govor održan prigodom preuzimanja nagrade Léona Bernarda), *Liječnički vjesnik*, 7/1955, br. 8–9, str. 438–441.

214. Osvrt na 8. skupštinu svjetske zdravstvene organizacije u svibnju 1955, *Zdravstvene novine*, 8/1955, br. 7, str. 103–105.

215. Drugi puta u centralnoj Aziji, *Zdravstvene novine*, 8/1955, br. 10, str. 151–153.

216. Dom narodnog zdravlja, *Higijena*, 7/1955, br. 1–4, str. 3–10.

217. U dolinama Nila, *Zdravstvene novine*, 9/1956, br. 1, str. 3–7.

218. Pred jednu godišnjicu (Međunarodni rad na unapređenju zdravlja), *Zdravstvene novine*, 9/1956, br. 6, str. 87–92.

219. S puta po Engleskoj, *Zdravstvene novine*, 9/1956, br. 7, str. 103–105.

220. Od Ulcinja do Rijeke, *Zdravstvene novine*, 9/1956, br. 9, str. 135–137.

221. U dolinama Nila, *Narodni list*, 11/1956, br. 3301 i 3306.

222. Međunarodna aktivnost za unapređenje zdravstva, *Narodni list*, 12/1956, br. 3473 i 3474.

223. Obrazovanje liječnika u našem društvu, *Vjesnik*, 17/1956, br. 3499, 3500 i 3501.

224. Usavršavanje liječnika, *Vjesnik*, 17/1956, br. 3522.

225. Medicinska nastava. Povodom vijećanja Evropske konferencije u zagrebačkoj Školi narodnog zdravlja, *Vjesnik*, 17/1956, br. 3531.

226. Medicinska nastava, *Vjesnik*, 17/1956, br. 3535.

227. Praktični liječnici preventivne i socijalne medicine, *Zdravstvene novine*, 10/1957, br. 1, str. 3–5.

228. Škola narodnog zdravlja u Zagrebu, njezina povijest i današnji položaj (Povodom 30-godišnjice), *Zdravstvene novine*, 10/1957, br. 3, str. 35–37.

229. Nakon pet godina, Iskustva i problemi na Medicinskom fakultetu, *Zdravstvene novine*, 10/1957, br. 9, str. 139–143.

230. Riječ povodom otvaranja zavoda Medicinskog fakulteta u Rijeci, *Zdravstvene novine*, 10/1957, br. 10, str. 155–156.

231. U borbi za novo, Povodom 30-godišnjice Škole narodnog zdravlja, *Narodni list*, 3. III. 1957.

232. Jubilej ideje bratstva, Devedeset godina Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, *Vjesnik u srijedu*, 7/1958, br. 298.

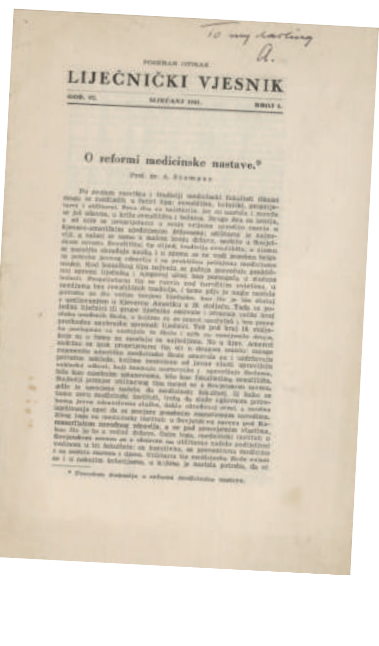
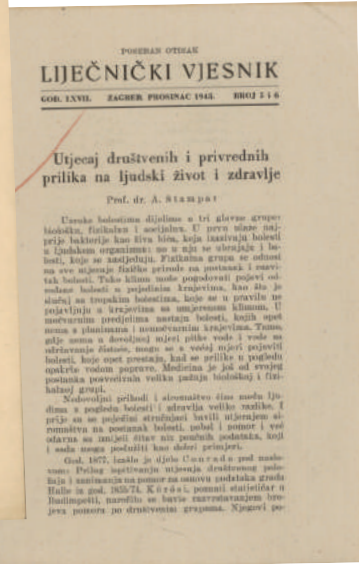
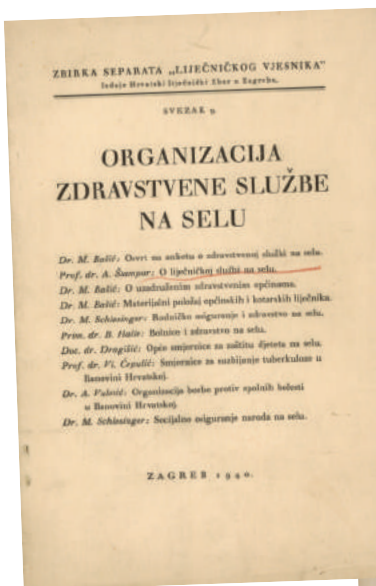
233. Devedeset godina Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, *Politika*, 16. III. 1958.

234. U Etiopiji, *Zdravstvene novine*, 11/1958, br. 2, str. 19–21.

235. Drugi puta u Sudanu, *Zdravstvene novine*, 11/1958, br. 3, str. 35–36.

236. Međunarodni dan zdravlja, *Vjesnik*, 7. IV. 1958.

237. Škola narodnog zdravlja u posljednjih deset godina, *Zdravstvene novine*, 11/1958, br. 4, str. 51–52.

Andrija Štampar

Na duhan manje – za zdravlje više – mudrac tako piše! Drugi o Štamparu

Godina 1931.
Pier Kirilini, Karlsruhe. Andrija Štampar.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Moja burzija po Andriju. mular
kralja, predavača volja i značaj,
ne ikakve Ona što me se najviše
dovoljno još da sam volja tvoritelj
Štampara i Međovčića. Oni su dvoje
su porobljeni koji su Andriju pro-
stili i učili vjerojatno dječja su
vrijeta. Oni ne iskorištavaju svoje
blaga, već ih obrađuju, igraju i
svi. Čakopaj pamtite mali čete na
Međovčića djele, igraju, igraju,
opomenu kajina je obogaže-
nja. I gđopaj pamtite mali čete na
Štampara rovine, ići ostane zdravstveni ustanova koja je pamtio kako bi pamtio svoj narod u budi
svetog izve. Međović je u kamenu isklesao mulara i izve Andriju, njihove mudrac, pamtite i
radite. Štampar je isklesao narod na lice mulara čije je djetje gvario i pamtio u opomeni u ostane isklesava
Andriju. Nika ne zna kakva će biti budućnost Andriju, no ja znam da u rovine su dvoje ka-
pamtina štiti narod.

Sigerist, H. E. Yugoslavica and the XXth International Congress of the History of Medicine. Bulletin of
the History of Medicine (Baltimore) 7, 4 (1932), str. 142.
str. 104-105. Andrija Štampar.

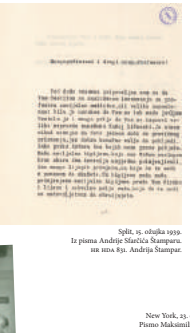
Godina 1931.
Anton Argentić, papirni Andrija Štampar.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Solja Anala, portret Andrija Štampara.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Zeneva, 4. kolovoza 1938.
Platio I. V. Kichimava, direktora Higijenskog odbora Lige naroda, A. Štampar-
u njegove časti izdaje u Štamparu rad
u KRM [...] da je za zdravstvo i odgovoran
pamtina štiti u ova Štampara zdravstvene
organizacije primaju i KRM doka pamtina
pamtina štiti. I sami znate kako su
je općenito narod opomenu i mudrac
radnici koji djele na podružje javne
zdravstva dječja obnova u Ona. Ona
narednja koja je započela 1933 [...] i za-
stavila iz opomenu dječja (kajina štiti i
radnici) dva mjeseca gadjanje obnova)
ostavio radno razabije u povijesti Štampar-
ke zdravstvene organizacije. Štampar ama
da se ta svica svoje pamtina [...] .
str. 104-105. Andrija Štampar.

Bolton, 1938.
Prej put sam volio i Zve Andriju Štampara na Promi svjetkom kongresu o medicinskom obrazovanju u Londonu 1933, kad je objavio ameri Bena
Sarda, opovriši ga kao dvojna zdravstvene medicine. Sam Štampar je bio prvotni najbudi Sarda djele. Njegov markantna pojma i gđopaj
bi su isklesane mularištvo dječja koji je također bio volio u zdravstvenoj i dječja. Njegov je radnik bio radnik. Kada me je gadjanje
jati, nakon zavrišta rada ispravljuje radne grupe Štampara zdravstvene organizacije kojim je predjodan, udjeljen kompliment za njegov krajak
right, on je odgovorio: "Nikada da sam u radu u velikom kolokum biologija kapitali. Vjerovao je pamtio još jedan tojok koji je njegov započet
predjodan dječja. Zapravo ama jedini profesor preventivne medicine koji je čini pamtina bio u zdravstvenoj.
Jedan od članova International Corresponding Club: U: The Bulletin of the International Corresponding Club: Preventive and social medicine (Belgrade),
4, 1938, str. 11.
str. 104-105. Andrija Štampar.

SŠSR, 1938.
Etični u Evropi,
narodni u Americi,
učitelj i Anji. Tako je
Janko Tadić, glavni
socijalne medicine i
Štampara profesor
u Beču, napisao
Štampara u povesti
jedne knjige.
Iz fondusa Škole
narodnog zdravlja
"Andrija Štampar".

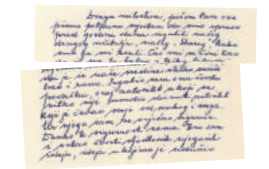
Grček, M. Dr. Dr. Andrija Štampar,
i IX, 1888, do str. VI, 1958. Zdravstvene
novine (Zagreb), 4, 1958, str. 89-103.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Sht, 30. ožujka 1939.
Iz pisma Andrija Štampara Štampara
str. 104-105. Andrija Štampar.

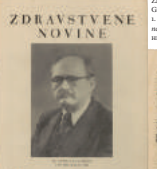

London, 1938.
The Illustrated London News (London),
6244 (1938), str. 72.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Beograd, 21. lipnja 1939.
Iz pisma B. Kralja Džozala Štampara.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Zagreb, 1938.
Govor higijenzara E. Nečić, jednoga od Štamparovih najvjerljivijih
navratila, na konvenciji Škole narodnog zdravlja, Zdravstvene bolnice.
Vise škole za svete, Centralnoga higijenskoga zavoda i još nekoliko
instituta, u pamtina štiti A. Štampara.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Zagreb, 1939.
Broj 5 Zdravstvenih novina iz
1939. u cijelosti je povremeni
sposudbeni A. Štampara.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Zagreb, 1938.
Uzino dr. Andrija Štampar predsjednik
Higijenske akademije znanosti i umjetnosti,
Beča (Zagreb), 4, 1938, str. 1.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Zagreb, 1938.
Uzino dr. Andrija Štampar predsjednik
Higijenske akademije znanosti i umjetnosti,
Beča (Zagreb), 4, 1938, str. 1.
str. 104-105. Andrija Štampar.

Moja turneja po Jugoslaviji, makar kratka, predstavlja veliko i značajno iskustvo. Ono što me se najviše dojmilo jest da sam vidio tvorevine Štampara i Meštrovića. Oni su dvojica pojedinaca koji su Jugoslaviju proslavili i učinili vrijednom divljenja u svijetu. Oni ne iskorištavaju svoje bližnje, već šire zdravlje, ljepotu i sreću. Gdje god putujete naići ćete na Meštrovićeva djela, zgrade, kipove, spomenike kojima je obogatio zemlju. I gdje god putujete naići ćete na Štamparove tvorevine, tri stotine zdravstvenih ustanova koje je podigao kako bi poveo svoj narod u bolji i sretniji život. Meštrović je u kamenu isklesao muškarce i žene Jugoslavije, njihove sudbine, patnje i radosti. Štampar je isklesao osmijeh na licu majke čije je dijete spasio i podigao si spomenik u srcima seljaštva Jugoslavije. Nitko ne zna kakva će biti budućnost Jugoslavije, no ja znam da će tvorevine ove dvojice pojedinaca živjeti zauvijek.

Sigerist, H. E. Yugoslavia and the XIth International Congress of the History of Medicine. *Bulletin of the History of Medicine* (Baltimore). 7, 1(1939), str. 147.

HR HDA 831. Andrija Štampar.

- 1) Ženeva, 3. kolovoza 1936.
Pismo L.W. Rajchmana, direktora Higijenskog odbora Lige naroda, A. Štamparu i njegove riječi hvale za Štamparov rad u Kini.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 2) SSSR, 1936.
Učenik u Europi, suradnik u Americi, učitelj u Aziji. Tako je Julius Tandler, pionir socijalne medicine i Štamparov profesor u Beču, napisao Štamparu u posveti jedne knjige.
Iz fundusa Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 3) Baltimore, 1939.
Sigerist, H. E. Yugoslavia and the XIth

- International Congress of the History of Medicine. *Bulletin of the History of Medicine* (Baltimore). 7, 1(1939), str. 147.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 4) Split, 15. ožujka 1939.
Pismo Andrije Sfarčića Štamparu.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 5) New York, 23. ožujka 1939.
Pismo Maksimilijana Vanke Štamparu.
Ovdje Vas štiju i dižu na pedestal kojeg zaslužujete dok Vam u domovini tobože važni faktori bacaju klipove pod noge u vremenu kad Vas najviše treba naš dragi mukotrpnii narod! Vjerujem, ipak imade još pravde ... makar su joj sada ruke povezane!
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 6) Zagreb, 1958.
Umro dr. Andrija Štampar predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. *Borba* (Zagreb). 23, 165(1958), str. 1.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 7) Zagreb, 1958.
Umro je dr. Andrija Štampar predsjednik Jugoslavenske akademije. *Vjesnik* (Zagreb). 19, 4214(1958), str. 1.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 8) Zagreb, 1958.
Grmek, M. D. Dr. Andrija Štampar, 1. IX. 1888. do 26. VI. 1958. *Zdravstvene novine* (Zagreb). 11, 7(1958), str. 89–105.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
 - 9) Zagreb, 1959.
Broj 5 *Zdravstvenih novina* iz 1959. u cijelosti je posvećen uspomeni na A. Štampara.
HR HDA 831. Andrija Štampar.

- 10) Zagreb, 1958.
Govor higijeničara E. Nežića, jednoga od Štamparovih najvjernijih suradnika, na komemoraciji Škole narodnoga zdravlja, Zarazne bolnice, Više škole za sestre, Centralnoga higijenskoga zavoda i još nekoliko ustanova, a u povodu smrti A. Štampara.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 11) London, 1958.
The Illustrated London News (London). 6214(1958), str. 77.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 12) Beograd, 21. lipnja 1959.
Pismo B. Kesića Desanki Štampar.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 13) Belfast, 1958.
Jedan od članova *International Corresponding Club* o Štamparu. U: *The Bulletin of the International Corresponding Club: Preventive and social medicine* (Belfast). 4, 1(1958), str. 21.
HR HDA 831. Andrija Štampar.
- 14) Godina 1952.
Antun Augustinčić, poprsje Andrije Štampara.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 15) Godina 1931.
Pjer Križanić, Karikatura Andrije Štampara.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".
- 16) Stojan Aralica, portret Andrije Štampara.
Izbornik u Školi narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Izdavač: **Hrvatski državni arhiv**, Marulićev trg 21, Zagreb; Urednik: **Stjepan Čosić**;
Tekst kataloga: **Melina Lučić**; Kataložki podaci: **Melina Lučić**; Konceptcija kataloga: **Maja Bejdić**;
Grafičko oblikovanje: **Borut Benčina**; Lektura: **Nikolina Krtalić**; Tisak: **MIKROD**; Naklada: **400 komada**

Pitanje narodnog zdravlja ne može se rješavati naredbama odzgora, nego poučavanjem i ljubavi.

Od dobre volje nema ništa bolje!

Smijeh je najbolji lijek!

Sunce i čist zrak su najbolji ljekari!

Bez zdravlja nema bogatstva!

Gdje nije žene, nije ni kuće!

Velika je vještina živjeti od djeteta do sto ljeta!

Ko u bolesti ranije legne, prije ustane!

Gdje razum vlada, tijelo ne strada!

Lakše je zdravlje očuvati, nego bolest liječiti!

Praznovjerja, bolesti raširuju, pouke suzbijaju!

Ko mnogo puši - zdravlje srca ruši!

Ko dobro diše, poživjeće više!

Sjeti se zdravlja dok ga ne izgubiš!